

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small white crossbar, and the letter "k" has a small white crossbar. The background of the page features a large, abstract graphic of overlapping pink and white shapes, resembling a stylized letter 'D' or a large 'C'.

Virpi Lampela*

Hannamari Turunen**

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

*-varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus

**-kirkon nuorisotyönohjaaja

Opinnäytetyö, Syksy 2020

OMAOHJAAJA – TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA

POSTERI SIJAISHUOLLON UUELLE OMAOHJAAJALLE

TIIVISTELMÄ

Virpi Lampela*

Hannamari Turunen**

Omaohjaaja – Tulevaisuutta rakentamassa,

Posterit sijaishuollon uudelle omaohjaajalle

39 sivua, 2 liitettä

Syksy 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

*-varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus, **-kirkon nuorisotyöntekijä

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi posterit siitä, millainen on hyvä omaohjaaja. Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikköön kuuluvan osaston kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa kehittämispainotteisesti posterit työelämän yhteistyökumppanille. Posterit on tarkoitettu koko osaston henkilöstön käyttöön ja se on suunnattu erityisesti uusille omaohjaajille, jotta nämä omaksuvat helpommin omaohjaajuuden roolin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarjota posterit, jonka kautta omaohjaajat voivat perehtyä tärkeimpiin vastuisiinsa lapsen elämässä.

Opinnäytetyön keskiössä on termi omaohjaajuus ja sen toteuttaminen erityisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen luoman terapeutin laitospedagogian mallinnuksen pohjalta. Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikössä on pilotoitu jo parin vuoden ajan kyseistä mallinnusta, jossa isossa roolissa ovat omaohjaajuuden lisäksi sosiaalipedagoginen orientaatio ja terapeutin orientaatio.

Laadukas sijaishuollossa tehtävä työ on jokaisen sijoitetun lapsen oikeus. Mitä paremmin omaohjaajat koulutautuvat ja ovat perillä työnsä merkityksestä, sitä laadukkaampaa ja tasavertaisempaa kasvatusta ja huolenpitoa lastensuojelussa voidaan tarjota. Omaohjaaja on yksi lapsen tärkeimmistä aikuisista sekä henkisesti että käytännöllisellä tasolla. Opinnäytetyötä tehdessä otettiin huomioon, että lastensuojelussa kasvatustyö tapahtuu pääosin omaohjaajuustyön kautta.

Työn teoriaosuudessa käsiteltiin lastensuojelua ja lastensuojeluun liittyvää lainsäädäntöä sekä erilaisia lastensuojeluun liittyviä termejä, joiden avaaminen ja ymmärtäminen on tärkeää omaohjaajan työtä tehdessä. Erityisesti sosiaalipedagoginen orientaatio ja terapeutin orientaatio olivat termejä, jotka otettiin käsitelyyn työelämäyhteistyökumppanin toiveesta. Posterit tehtiin vuorovaikutuksessa työelämäyhteistyökumppanin kanssa ja posterin valmistusprosessi on avattu työssä mahdollisimman tarkkaan.

Asiasanat: lastensuojelu, omaohjaajuus, produktio, yhteiskehittäminen

ABSTRACT

Virpi Lampela*, Hannamari Turunen**

A personal key worker – Future building

A poster for a new personal key worker

39 pages 2 appendices

Autumn 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Early Childhood Education and Care*

Option in Christian youth work**

This thesis was implemented in cooperation with the City of Vantaa rehabilitative substitute care. The aim was to produce a development-oriented poster for a personal key worker and for the use of the personnel of the entire unit. It was especially aimed at a new worker, so that the new employee can more easily assume the role of a personal key worker. In addition, as a personal key worker to see the most important responsibilities in a child's life.

At the heart of the thesis was the personal key worker model and supporting it and researching it especially on basis of the modelling of therapeutic institutional education created by the National Institute for Health and Welfare. In the City of Vantaa rehabilitative substitute care, this modelling has been piloted for a couple of years now. A social pedagogical orientation and a therapeutic orientation shows a large part of this modeling.

High-quality work in foster care is a right of every child taken into custody. The better personal key workers are trained and aware of the importance of their work, the better and more equal upbringing and care can be provided in child protection. The personal key worker is one of the child's most important adults, both mentally and practically. In child welfare, educational work takes place mainly through the personal key worker's work, therefore this was also considered when doing the thesis work.

The theoretical section of the thesis discussed child protection, and legislation related to child protection, as well as various terms related to child protection, the opening and understanding of which is important when doing the work of a personal key worker. Social pedagogical orientation and therapeutic orientation were terms we took on at the request of the working-life partner. The poster was made in interaction with the working life partner. The manufacturing process at work was opened as accurately as possible.

Keywords: cooperation, foster care, personal key worker, production

SISÄLLYS

1	LASTENSUOJELU	6
1.1	Lastensuojelun tehtävä	6
1.2	Sijaishuolto.....	8
1.3	Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnus	9
1.3.1	Terapeuttinen orientaatio	10
1.3.2	Sosiaalipedagoginen orientaatio.....	11
1.4	Omaohjaajuus.....	13
2	NÄKÖKULMIA OMAOHJAAJUUTEEN	14
2.1	Terapeuttisen orientaation näkökulma omaohjaajana toimiessa	14
2.2	Sisarussuhteen huomioiminen omaohjaajan työskentelyssä.....	16
2.3	Vanhemmuustyöskentely.....	18
3	YHTEISKEHITTÄMISEN PROSESSI	20
3.1	Yhteiskehittämisen tavoite, tarkoitus ja aikataulu	21
3.2	Yhteiskehittämisen menetelmä	24
3.3	Posterin sisällön rakentuminen	25
3.4	Posterin ulkoasun suunnittelu	26
3.5	Posterin esittely.....	28
4	EETTINEN ARVIOINTI JA AMMATILLINEN POHDINTA.....	30
4.1	Ammatillinen pohdinta.....	31
4.2	Ammatillinen pohdinta kirkon nuorisotyöntekijän näkökulmasta.....	36
	LIITE 1. Posterit työyhteisön käyttöön	46
	LIITE 2. Learning café eli oppimiskahvila	47

JOHDANTO

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on luonut vuonna 2017 työpaperin, jossa esitellään uusi toimintamalli sijoitettujen lasten laitospasvatukseen. Kyseessä on lastensuojelun terapeutin laitospasvatuksen mallinnus, ja tätä uutta toimintatapaa pilotoidaan muun muassa Vantaan kaupungin lastensuojelussa kuntouttavan sijaishuollon yksikössä. Kyseisen yksikön yksi osasto toimi opinnäytetyömme yhteistyötahona.

Opinnäytetyömme käsitteli erityisesti omaohjaajuutta, joka on lastensuojelun terapeutin laitospasvatuksen mallinnuksessa yksi tärkeimmistä työkaluista. Omaohjaaja on huostaanotetulle lapselle nimetty aikuinen, joka on päävastuussa lapsen asioista. Opinnäytetyömme ideana oli keskittyä omaohjaajan tärkeimpiin kulmakiviin sekä teoriapohjaan, minkä seurauksena syntyi "Posteri omaohjaajalle". Omaohjaajan merkitys lastensuojelutyössä on erittäin suuri. Erityisesti terapeutin laitospasvatuksen mallinnuksessa sanotaan kasvatustyön tapahtuvan omaohjaajan työn avulla.

Opinnäytetyömme perustuu siihen, ettei omaohjaajuus ole vain termi vaan enemmänkin toimintamalli, jonka taakse kätkeytyy paljon asioita, joita uusi omaohjaaja ei välttämättä tulisi edes ajatelleeksi. Näkökulma omaohjaajan työhön on tässä opinnäytetyössä työntekijälähtöinen, sillä halusimme tehdä posterin uusille omaohjaajille, jota he voisivat hyödyntää aloittaessaan uudessa työssä. Käsittelimme posterissa muun muassa sitä, miten työntekijä voi omaksua omaohjaajan roolin ja mitä kaikkea omaohjaajan työ voi sisältää. Opinnäytetyön produktina eli tuotoksena teimme posterin omaohjaajalle. Posterin luovutettiin työyhteistyötahollemme Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikön yhteen osastoon, jossa posterin otettiin käyttöön uusien omaohjaajien tueksi uuden työroolin omaksumisessa. Yhteistyö osaston kanssa on ollut vuorovaikutuksellista ja suunnitelmallista, jotta posterin palvelee heidän työyhteisöään ja tarpeitaan parhaalla mahdollisella tavalla. Työelämäyhteistyökumppanimme antoi palautetta, sekä oman arvionsa oppaasta.

Merkittävänä teoreettisena lähtökohtana työlle oli lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnus. Mallinnuksesta käsittelemme erityisesti termejä sosiaalipedagoginen orientaatio ja terapeuttinen orientaatio. Lisäksi muita tärkeitä käsitteitä olivat omaohjaaja ja sijaishuolto. Työmme kannalta oli tärkeää ymmärtää myös, miten keskeinen lainsäädäntö määrittelee lastensuojelua.

1 LASTENSUOJELU

Tässä luvussa käsittelemme työhömmme vahvasti liittyviä keskeisiä käsitteitä. Keskeisillä käsitteillä on tarkoitus selventää posteriin liittyvää kokonaisuutta ja sitä, mitä kaikkea olemme pyrkineet huomioimaan posterin tekemisessä. Lastensuojelu ja siihen sisältyvät termit omaohjaaja ja sijaishuolto ovat isoja käsitteitä, joiden selventäminen oli kuitenkin tärkeää työmme toteutuksen kannalta. Opinnäytetyömme merkittävin tarkoitus oli tuoda THL:n mallinnuksessa kerrotut asiat selkeämpään ja helppolukuisempaan muotoon. Koimme, että lastensuojelun terapeutin laitospedagogisen mallinnuksessa olevat käsitteet terapeutin orientaatio ja sosiaalipedagoginen orientaatio oli myös tarpeellista selittää auki, sillä nämä kaksi käsitettä on tärkeä tuntea, jotta työn lopputuloksen voi ymmärtää.

Lastensuojelulaissa käsitellään lastensuojelun keskeisiä periaatteita, joista opinnäytetyöhömmme keskeisimmin liittyvät muun muassa, että lapsella tulee olla mahdollisuus saada oman kehitystasonsa mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Lapsen tulisi saada osakseen ymmärtämystä ja hellyyttä. Lastensuojelun tulee ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. (L417/2007)

1.1 Lastensuojelun tehtävä

Käsitys lapsesta, lapsen suojelusta ja lapsen asemasta on vaihdellut ja muuttunut paljon vuosien saatossa. Suomessa lastensuojelutoimintaa säätelee laki. Sijoitettu lapsi pyritään aina ensisijaisesti sijoittamaan perheeseen, mutta kaikissa tapauksissa se ei ole mahdollista lapsen tarpeisiin liittyvistä syistä. Mikäli perhesijoitusta ei ole mahdollista tehdä, lapsi sijoitetaan lastensuojelulaitokseen, jossa lapsen tarpeisiin voidaan vastata (L 417/2007 50§). Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen luoma Lastensuojelun terapeutin laitospedagogisen mallinnus toimii tärkeänä ohjeena lastensuojelulaitoksissa työskenteleville omaohjaajille. Oppaan ohjeita käyttäen voidaan taata laitokseen sijoitetuille lapsille mahdollisimman tasa-arvoinen ja tasalaatuinen lastensuojelu riippumatta siitä, missä laitoksessa lapsi tai nuori on sijoitettuna.

Lastensuojelun perustehtävänä on turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä edistää lapsen hyvinvointia. Lastensuojelun avulla pyritään myös tukemaan lasta ja turvaamaan oikeus hyvään ja turvalliseen kasvuympäristöön. Lastensuojelun tärkeä tehtävä on myös tukea vanhempia vanhemmuudessa ja lapsen kasvatuksessa. Lapsen oikeudesta turvalliseen ja hyvään lapsuuteen ovat vastuussa lastensuojeluviranomaisten lisäksi kaikki lapsen ympärillä olevat ammattilaiset kuten kasvatusta ja opetusalan sekä terveydenhuollon työntekijät, sekä kaikki muut lapsen elämään kuuluvat henkilöt. (Mitä on lastensuojelu, i.a.).

Lastensuojelua ja sen toimintaa ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelussa tulee huomioida myös sosiaalilaki, perhehoitolaki, hallintolaki, sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia määrittelevä laki sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta määrittelevä laki. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, lapsen oikeuksista säädetty laki Suomen perustuslaissa sekä Euroopan ihmisoikeussopimus velvoittavat aina asettamaan lapsen edun ensisijaiseksi kaikkeen viranomaistoimintaan liittyen. (Laki & oikeuskäytäntö, i.a.). Lastensuojelun asiakkaana ollessaan lapsella on tukena moniammatillinen tiimi. Lapselle nimetään lapsen asioista päättävä sosiaalityöntekijä, jonka tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilö. Sosiaalityöntekijän lisäksi tiimiin kuuluvat muun muassa Omaohjaaja, psykologi, toimintaterapeutti ja sairaanhoitaja. (Lastensuojelun asiantuntija-apu ja asiantuntijaryhmä i.a.)

Lastensuojelun asiakkuus aloitetaan palvelutarpeen arvioinnilla. Mikäli palvelutarpeen arvioinnissa todetaan, että lapsen kasvuolosuhteet eivät ole lapsen terveydelle ja kehitykselle turvalliset tai lapsi vaarantaa omalla käytöksellään terveyttään ja kehitystään, niin lastensuojelun asiakkuus on aihetta aloittaa. Lastensuojelun asiakkuus on myös aloitettava, jos lapsi tarvitsee mitä tahansa lastensuojelulain mukaisia palveluja. (L417/2007). Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään tarjoamaan tukea ja apua kunnan peruspalveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa, varhaiskasvatuksessa, koulussa tai perhekeskuksissa. Ehkäisevä lastensuojelu ei vaadi asiakkuutta, vaan sen myötä halutaan tarjota apua peruspalveluiden yhtenä osa-alueena. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu turvaa viimesijaisesti lapsen hyvinvoinnin. Se toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma ja suunnittelemalla asiakasprosessia. Asiakassuunnitelmassa tulee ensisijaisesti pohtia mahdollisia avohuollon tukitoimia. Lain mukaan asiakassuunnitelmaan kirjataan muun muassa lapsen ja hänen perheensä saamat palvelut sekä perheen tuen tarve. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös kaikki tukitoimet, joiden avulla pyritään vaikuttamaan lapsen ja hänen perheensä olosuhteisiin ja asioihin. Asiakassuunnitelmasta tulee näkyä arvioitu aika, jonka sisällä tavoitteet ja muutokset pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan tarkistetaan ja päivitetään vähintään kerran vuodessa sekä tarpeen tullen useamminkin. (L417/2007)

Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluu avohuollon tukitoimien järjestäminen sekä kiireellinen sijoitus ja huostaanotto, joihin liittyvät myös sijaishuolto ja jälkihuolto. (Lastensuojelun palvelujärjestelmä, i.a.) Lastensuojelupalveluiden järjestämisestä ja palveluntuottajien toiminnan valvonnasta vastaavat kunnat, joko itse tuotetuilla tai ostetuilla palveluilla (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.).

1.2 Sijaishuolto

Sijaishuollosta puhutaan silloin kun huostaanotetun lapsen kasvatus ja hoito joudutaan järjestämään kodin ulkopuolella. (Räty 2012, s. 405). Lapsen sijoittamisesta ja sijaishuoltopaikan järjestämisestä vastaa sosiaalityöntekijä. Sijaishuollon tärkein tehtävä on lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaan. Sijaishuoltopaikan tulee vastata mahdollisimman hyvin lapsen tarpeisiin. Tarpeen mukaan sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, jota tekevät koulutetut sijaisperheet, laitoshoidon tai muilla lapsen etua ja tarpeita parhaiten vastaavalla tavalla. Huostaanotetut lapset pyritään kuitenkin aina ensimmäiseksi sijoittamaan perhehoitoon sijaisperheiden koteihin. Ensisijaisesti kunta vastaa lapsen sijaishuoltopaikan järjestämisestä. Sijaishuolto, lapselle tärkeät aikuiset ja läheiset muodostavat verkoston, jotka auttavat ja tukevat huostaanotettua lasta matkalla aikuisuuteen. (Sijaishuolto, i.a.) Jos lapsen hoito perhehoidossa ei onnistu riittävien tukitoimien avulla, tulee hoito järjestää jollain muulla keinoin tai lapsi sijoitetaan laitoshuoltoon. (L 316/2011).

Kun lapsi siirretään sijaishuoltoon, saattaa huostaanotto olla iso asia kaikille, sekä lapselle että lapsen läheisille. Lapsen arki muuttuu merkittävästi ja ne aikuiset, joiden kanssa lapsi on tottunut kasvamaan, jäävät tuttuun vaikkei välttämättä turvalliseen ympäristöön. Kun lapsi joutuu eroon vanhemmistaan, tulee sijais- huoltoon siirtyminen toteuttaa mahdollisimman hallitusti ja niin, että lapsen ikä ja kehitystaso otetaan huomioon. Lapsen turvallisuutta sekä tunnetasolla että fyysisesti on vahvistettava kaikin tavoin. Lapselle on tärkeää painottaa sitä, että lapsi ei koskaan ole syyllinen siihen, jos vanhemmat eivät hänestä ole pystyneet huolehtimaan. Vanhemmat ovat kuitenkin aina lapselle tärkeitä ihmisiä. (Taskinen, 2007, 80).

1.3 Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus

Jyväskylän yliopisto teki vuonna 2016 selvityksen vuosina 1937–1983 tapahtuneista lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista. Tavoitteena oli löytää erilaisia palvelumalleja sekä työskentelytapoja, joiden avulla voitaisiin tukea kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti lapsia ja heidän läheisiään. Mallinnusraportissa eli uuden toimintatavan suunnitelmassa, on käsitelty lastensuojelun sosiaalityön, perhetyön ja perhekuntoutuksen, lastensuojelun laitoshoidon ja perhehoidon sekä sijaishuollon valvonnan uudistamistarpeita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 4).

Uudella mallinnuksella pyritään saamaan lastensuojelulle tasavertainen ja laadukas toimintamalli, jonka avulla myös pyritään määrittelemään kehittämissuuntia ja tavoitteita lastensuojelussa. Tämän avulla koetetaan organisoida lastensuojelun kehittämistyötä kansallisesti koordinoituna, niin että se voisi toimia verkostomaisena rakenteena. Tavoitteena on tuottaa ymmärrystä laadukkaasta lastensuojelusta, tiiviissä vuoropuhelussa asiakkaiden, työntekijöiden, tutkijoiden, johdon ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Mallinnusraporttien lopullisena toiveena olisi tuottaa sellainen rakenne, joka päättyisi kansallisiin ja maakunnallisiin SOTE-kehittämiskäytäntöihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 4)

Lapsi ja perhepalveluiden työpajatyöskentelyn perusteella luotu lastensuojelun laitoshoidon mallinnusryhmä lähti kehittämään lapsilähtöisen laitoshoidon mallia, jonka myötä syntyi Lastensuojelun terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnus. Terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnuksella on monia tavoitteita ja tarkoituksia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 4). Yleisenä tavoitteena on, että sijoitetulla lapsella on aina oikeus saada hyvä ja turvallinen lapsuus, eikä kaltoinkohtelua saa enää tapahtua. Kaikilla lapsilla on oikeus tulla huostaan otetuksi ja saada siitä huolimatta laadukasta hoitoa myös kodin ulkopuolella. Yhtenä tarkoituksena on varmistaa sijaishuollon kansallinen tasalaatuisuus sekä ymmärrys hyvästä ja turvallisesta laitoksesta. Saatavilla olevan tutkimus- ja tietoperustan, työntekijöiden ja asiakkaiden kokemuksen avulla lastensuojelun laitostyötä pystytään tulevaisuudessa kehittämään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 5).

1.3.1 Terapeuttinen orientaatio

Terapeuttisen orientaation tärkeimmät keskeiset periaatteet ovat lasten ja nuorten turvallisuus, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, lapsen kiinnittäminen palveluihin ja instituutioihin, joista lapsi saa tukea kasvuun ja kehitykseen sekä toimijoiden ja tutkijoiden välinen yhteistyö laitospäivätoiminnan kehittämiseksi. Ohjaajan tärkeimpiä tehtäviä terapeuttisen orientaation toteuttamisessa ovat myös normaaliin arkeen kuuluvat rutiinitehtävät, kuten lasten kouluun lähettäminen ja sieltä heidän vastaanottamisensa sekä ruuanlaitto ja siivoaminen. Jotta uutta laitospäivätoimintamallia ja toimintakulttuuria voidaan luoda, tulee ohjaajien koulutautua, ja koulutuksen avulla vahvistaa terapeuttista osaamistaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 16-17).

Terapeuttisella orientaatiolla (eng. Therapeutic residential care) tarkoitetaan uutta toimintatapaa, jonka tärkeimpänä lähtökohtana on pyrkimys tunnistaa ja tunnistaa lasten ja nuorten elämäntilanteiden erityisyys. Terapeuttinen orientaatio ei ole sidoksissa johonkin tiettyyn toimintaympäristöön, vaan sitä voi soveltaa monissa eri toimintamuodoissa. Moni huostaanotettu lapsi tai nuori on usein kokenut asioita, jotka ovat olleet tavalla tai toisella traumaattisia. Laitospäivätoiminnassa lasten

ja nuorten auttamisessa tärkein toimintamalli olisi terapeuttilinen orientaatio. Mikäli tämän toteuttamisessa onnistutaan, saadaan lapsi tai nuori kuntoutettua niin etteivät, lapsuudessa koetut traumat vahingoita lasta pysyvästi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 16).

Terapeuttilista orientaatiota on kuvattu suunnitelmalliseksi, kasvatukselliseksi ja kuntouttavaksi toiminnaksi. Terapeuttilisen orientaation yhtenä tärkeimpänä lähtökohtana on yhteistyö lapsen ja lapsen perheen kanssa. Terapeuttilisuuden tarkoitus on luoda lapselle turvallinen elinympäristö, jossa lapsi voi saada tukea, suojelua ja mahdollisuuden normaaliin elämään, jossa hän voi kehittyä, kasvaa, oppia ja käydä koulua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 16).

Traumanäkökulma liittyy myös vahvasti terapeuttilisen orientaation käsitteeseen. Trauman työstämisessä käytetään esimerkiksi elämäntarinatyöskentelyä, jossa lapsen kanssa yhdessä pyritään työstämään lapsen elämäntarinaa selkeämmäksi, jolloin lapsen on helpompi hahmottaa sitä, minkälainen hänen elämänsä on. On myös tärkeää kertoa lapselle se, että lapsi ei missään nimessä ole syyllinen siihen, mitä hän on joutunut kokemaan. Lasta on tärkeä tukea niiden muistojen ja kokemusten käsittelemisessä, jotka ovat hänelle haastavia ja hänelle on myös kerrottava avoimesti ja rehellisesti kehitystaso huomioiden niistä asioista, jotka häntä koskevat. On myös hyvä käydä lapsen elämäntarinaa läpi niin, että lapsi tietää mitä hän on nähnyt ja kokenut, ja että hän ymmärtää johdonmukaisesti sen mistä hän on tullut ja mihin hän on menossa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 16-17)

1.3.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Sosiaalipedagogiikan ajatuksena on tarkastella ihmisen kasvua sosiaalisena ilmiönä. Sen kautta tarkastellaan erilaisia kasvuprosesseja, joiden kautta ihminen kasvaa yhteiskunnan jäseneksi. Kiinnostuksen kohteena on myös kasvatus, eli pedagoginen toiminta, jonka avulla ihmisen sosiaalista kasvua pyritään tukemaan koko elämänsä eri vaiheissa. Sosiaalipedagogiikan yhtenä tavoitteena

on auttaa asiakasta oman subjektiivuutensa sekä arkielämästä selviytymisessä tarvittavien taitojen tukemisessa. (Mönkkönen & Nurro & Väisänen 2003, s. 22)

Sosiaalipedagogiikka on ollut merkittävässä osassa suomalaista lastensuojelua jo vuosikymmenien ajan. Lastensuojelun tärkeimpänä tehtävänä on ollut kasvat-
taa huostaan otetuista lapsista itsenäisiä ja yhteiskuntaan kiinnittyviä yksilöitä, lähtökohdista riippumatta. Sosiaalipedagogiikka on erityisen suuressa roolissa, silloin kun puhutaan nuoren itsenäistymisvaiheesta, sillä itsenäistyvän nuoren tulee alkaa ottaa itse vastuuta elämästään ja olemisestaan. Nuoren itsenäistyessä omaohjaajan rooli kasvaa merkittävästi.

Kun sosiaalipedagogiikkaa ajatellaan lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnuksen näkökulmasta, korostuu sosiaalipedagogisessa orientaati-
ossa ajatus arjen keskeisyydestä sekä jatkuvasta kasvusta ja kehityksestä. Sosiaalipedagoginen orientaatio myös pyrkii korostamaan kulttuurisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Petrie ym. 2006; Smith ym. 2008; Hämäläinen 2015.) Arkikeskeisyys on suuressa roolissa sijoitettujen lasten laitospedagogisessa, sillä rutiinit ja yhteinen arjen jakaminen tekee hyvää lasten ja aikuisten välisille suhteille sekä luo hyvää luottamus pohjaa heidän välilleen. Arjen jakaminen nuorten ja aikuisten välillä ei pääasiassa luo kiintymyssuhdetta vaan ennemminkin vahvistaa pedagogista suhdetta. (Eronen & Laakso. 2016.)

Sosiaalipedagogisessa lähestymistavassa tärkeää on ottaa huomioon koko osaston työntekijöiden vahvuudet ja potentiaali lasten kasvun tukemisessa yhteisenä missiona, eikä niinkään painottaa yksilöiden pedagogista työtettä. Lapsia ja nuoria tulisi tukea yhteiskuntaan kiinnittymisessä ja vahvistaa heidän toimijuuttaan erilaisissa lastensuojelulaitoksen ulkopuolisissa tilanteissa. Lapsen on tärkeä ymmärtää oma vaikutusmahdollisuutensa yhteiskunnassa jo nuoresta iästä lähtien. Erityisesti itsenäistymisen lähestyessä on nuoren tiedettävä, mihin asioihin hän voi itse vaikuttaa ja millä tavoin. Nuoren on myös hyvä tietää, mitä vastuuta itsenäinen elämä ja yhteiskunnan jäsenenä oleminen tuo.

1.4 Omaohjaajuus

Erityisesti lastensuojelulaitoksissa käytetään omaohjaaja nimikettä lapsen asioista pääasiallisesti vastaavasta työntekijästä. Aikaisemmin omaohjaajasta on käytetty yleisemmin omahoitaja -nimikettä, joka on nykyisin käytössä enemmänkin terveydenhuollossa sekä pienten lasten kanssa työskennellessä. Omaohjaaja -työmenetelmä on otettu viimeisten vuosikymmenien sisällä käyttöön laajemmin eri aloilla. Lähtökohtana on ollut se, että omaohjaaja tuntee omaohjattavansa asiat muita työntekijöitä tarkemmin, jolloin hän voi pitää muut työntekijät tilanteen tasalla omahoidettavan asioista. Omaohjaaja osallistuu omahoidettavaansa koskeviin palavereihin ja työskentelee tiiviimmin omahoidettavan lähiverkoston kanssa. (Ahonen, 2011.)

Omaohjaaja on lapselle nimetty aikuinen, joka on ensisijaisesti vastuussa lapsen asioista ja lapsen kanssa tehdyistä sopimuksista. Omaohjaajan tehtävänä on vastata lapsen kasvatuksesta kolmikantaisen mallin avulla eli tietoisesti, ammatillisesti ja julkisesti. Tietoisessa omaohjaajasuhteessa ohjattavan ja ohjaajan välinen suhde perustuu tietoisesti tehdyille päätöksille, vaikka suhde muotoutuisi tunnesuhteeksi. Julkisessa omaohjaajasuhteessa omaohjaaja työskentelee ohjattavan kanssa, vaikka henkilökohtaisella tasolla suhde ohjattavaan ei olisikaan välttämättä omien mieltymyksien mukainen. Omaohjaajasuhdetta pyritään aina jatkamaan, vaikka suhde ei heti toimisikaan. Ammatillisessa omaohjaajasuhteessa ohjaajan on tärkeää pystyä tarkastelemaan lapsen toimintaa ja vuorovaikutussuhteita ammatillisesta näkökulmasta. Omaohjaajuustyö saattaa luoda erilaisia paineita tunteiden ja odotuksien suunnalta, mutta silti omaohjaajasuhde on ensisijaisesti ammatillinen työskentelysuhde, jossa pyritään auttamaan ja tukemaan lasta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017, s. 27.).

Omaohjaajan on kannettava työssään vastuu lapsen hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti. Välillä omaohjaajan tulee olla se ”ikävä aikuinen”, joka joutuu asettamaan lapselle rajat. Tämän vuoksi lapsi voi koetella eniten juuri omaohjaajan rajoja kiukkuamalla ja raivoamalla hänelle. Lasten käytösmallit muovautuvat usein aikuisten mielikuvien kautta, jolloin omaohjaajien arvot ja normit siirtyvät eteenpäin heidän läheisyydessään oleviin lapsiin. (Kemppinen 2000, s. 121.)

2 NÄKÖKULMIA OMAOHJAAJUUTEEN

Opinnäytetyöprosessimme alussa pohdimme, kuinka voisimme tehdä opinnäytetyön yhdessä, vaikka kumpikin opinnäytetyöntekijä saa eri kelpoisuuden sosionomin tutkinnon lisäksi. Lähdimme miettimään, kuinka voisimme hyödyntää kelpoisuuksiamme opinnäytetyössä ja kuinka voisimme ammatillisesti kehittyä tehden opinnäytetyötä myös kahden eri kelpoisuuden silmin. Prosessin edetessä meille heräsi myös erilaisia kysymyksiä siitä, kuinka kelpoisuuksiamme voisi hyödyntää omaohjaajana työskennellessä.

2.1 Terapeuttisen orientaation näkökulma omaohjaajana toimiessa

Terapeuttisen orientaation merkityksen ymmärtäminen on traumojen ja kriisien työstämisessä erityisen tärkeää. Moni huostaanotettu lapsi on saattanut joutua kohtaamaan esimerkiksi hylkäämisen kokemuksia, jotka ovat saattaneet olla lapsen kehitykselle vahingollisia, joten aidon luottamussuhteen luominen saattaa viedä aikaa. Kuitenkin tällainen luottamussuhde on edellytys sille, että lapsi kykenee tulevaisuudessa luomaan terveitä ja positiivisia ihmissuhteita näiden korjaavien kokemusten avulla. Terapeuttisen orientaation pohjana on kiintymyssuhdeteoria, jonka ydintermi on turvallisuus. Ilman turvallisuudentunnetta lapsi ei kykene oppimaan uusia asioita. Mikäli lapsi on kokenut puutteellisia ja vaurioittavia kokemuksia, tarvitaan terapeuttisen orientaation mallin mukaan tilalle uusia eheyttäviä kokemuksia omaohjaajan kanssa. Omaohjaajatyön päällimmäisenä tarkoituksena onkin ensisijaisesti vastata lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. (Timonen-Kallio ym. 2017; Hughes 2015; Karppinen 2001, s. 14 - 17).

Omaohjaaja työskentelee ensisijaisesti lastensuojelulain ja sen asettamien pykälien mukaan. Lasten hyvinvointi sekä heidän kasvunsa ja kehityksensä tukeminen on omaohjaajan työssä ensisijaisen tärkeää. Omaohjaajana toimiva henkilö voi hyödyntää osaamistaan lapsen parhaaksi monin eri tavoin ja erityisesti tera-

peuttisen orientaation näkökulmasta tärkeitä toimintamalleja ovat suunnitelmallisuus, lapsen turvallisuus, toimijuus, myönteinen minäkuva sekä kasvatuksellinen ja kuntouttava toiminta. (Whittaker ym. 2015, s. 24).

Huostaanotetut tai lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ovat voineet kokea elämänsä aikana monenlaisia haasteita, jotka vaikuttavat koko heidän loppu elämäänsä. Jotkut lapset ovat joutuneet näkemään vanhempiensa päihteidenkäyttöä, toiset taas ovat joutuneet kokemaan fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Lastensuojelutyössä kriisityön osaaminen on tärkeässä osassa erityisesti huostaanotto-tilanteissa. Pieni lapsi ei välttämättä osaa sanoittaa tunteitaan aikuisen tavoin ja monesti lapsesta on hyvin vaikeaa saada ulos niitä oikeita tunteita ja ajatuksia, joita lapsi kokee. Lapsilla on korkeampi riski saada pysyvä trauma kriisitilanteista, joten oikea-aikainen kriisityö ja tapahtuneen käsitteleminen on erittäin tärkeää lapsen tulevaisuuden kannalta.

Sijoitettu lapsi voi tulla huostaanotetuksi tilanteesta, joka on ollut lapselle traumatisoiva ja tällöin sijaishuollon työntekijän on tärkeä olla lapsen tukena kaikissa kriisin vaiheissa. Jokainen lapsi kokee kriisitilanteet yksilöllisesti, joten suoraa ohjetta tai toimintamallia jokaiseen tilanteeseen on vaikea luoda. Työntekijän tärkein tehtävä kriisitilanteessa on tunnistaa niitä tunteita, joita lapsella kriisin kohtaamiseen liittyy sekä kyetä ottamaan nämä tunteet vastaan. Mikäli työntekijä kokee, ettei itse voi olla avuksi, tai avun tarpeen kohteena olisivat lapsen sijasta vanhemmat, täytyy työntekijän tietää mistä kriisityön ammattilaisen voi tavoittaa.

Lapsi tarvitsee traumatisoivien tilanteiden käsittelyyn avuksi turvallisia aikuisia, jotta lapsi voi ymmärtää tapahtuneen todellisuuden ja että hän ymmärtää sen syyt ja seuraukset. Kriisitilanteissa on tärkeää pitää yllä arkirutiineja, jotka tuovat lapselle turvallisuuden tunnetta sekä luovat lapselle ymmärrystä siitä, että elämä jatkuu. On myös tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät aikuiset tietävät mitä lapsen elämässä tapahtuu, jotta lapsen reaktiot ja mahdolliset muutokset käytöksessä osataan ymmärtää ja kohdata oikein.

Mikäli lapsen elämässä tapahtuu jotakin äkillistä ja lasta järkyttävää, on aikuisen vastuulla ottaa asia lapsen kanssa puheeksi. Lapsella ja nuorella voimavarat

traumatisoivasta tilanteesta selviytymiseen ovat paljon rajallisemmat kuin aikuisella, joten on tärkeää, että asia otetaan puheeksi ja autetaan lasta ymmärtämään tunteet, joita hän voi kokea. Ajan kuluminen ei yksinään auta lasta selviytymään tilanteesta vaan lapsen suru saattaa näyttäytyä aaltoilevissa pätkissä. (Lastensuojelu ja kriisityö i.a.)

2.2 Sisarussuhteen huomioiminen omaohjaajan työskentelyssä

Perhesuhteet ovat yksi tärkeimmistä ihmisen elämään vaikuttavista suhteista. Varsinkin lastensuojelun piirissä olevat lapset ovat saattaneet kokea elämänsä aikana suuriakin haasteita, osa jopa sellaisia, jotka vaikuttavat heidän elämäänsä pitkään. Huostaanotetun lapsen sisarussuhteiden säilyttämiseen tulee kiinnittää erityistä huomioita. Perhesuhteiden moninaisuus ja muuttuvuus ovat yksi syy sille, miksi sijoitetut lapset kokevat sisarussuhteet tärkeinä. Muuttuvissa perhesuhteissa sisarukset ovat yksi harvoista perhesuhteista, jotka säilyvät. (Kosonen 2001, s. 168.)

Yleisesti uskotaan, että sisarussuhteet kestävät läpi ihmisen elämänkaaren. Sisarussuhteet nähdään yhtenä tärkeimmistä ja pisimpään kestävästä ihmissuhteista lapsi -vanhempi –suhteen jälkeen (Högländer-Tamminen 2011, s. 14.). Sosiaalisen kehityksen kannalta sisarussuhteilla on lapsen kehityksen kannalta erityinen ja hyvin erilainen tarkoitus kuin esimerkiksi lapsen suhteella vanhempiinsa. (Rannikko 2008, s. 33.). Tämä näkyy muun muassa siinä, että sisarussuhteet ovat yleensä tasa-arvoisempia. Sisarukset kokevat saavansa toisistaan tukea ja turvaa sekä jatkuvuutta. Heidän välisissään suhteissa esiintyy yleensä koko ihmissuhteiden tunneskaala. (Lapsuus ja kasvu ympäristöt 2006, s. 247.) Sisarusten erilaisista mielenkiinnon kohteista sekä konflikteista huolimatta sisarukset jakavat yleensä samat kokemukset ja taustan pitkältä ajalta. Riidat ovat tavallisia ja syventävät sisarussuhdetta. (Rannikko 2008, s.12.)

Sisarusten sijoittaminen samaan lastensuojeluyksikköön edustaisi sijoitetuille lapsille pysyvyyttä ja turvallisuutta. (Hämäläinen 2012, s. 180.) Sisarusten ikäerolla tai sukupuolella ei ole merkittävää vaikutusta sisarusten kiintymyssuhteen

syntymiseen ja pysyvyyteen. Merkityksellisintä on kiintymyssuhteen säännöllisellä ylläpitämisellä niin, että sisarukset tapaavat säännöllisesti toisiaan. (Rannikko 2008, s. 184)

Sisarukset tulee aina pyrkiä sijoittamaan samaan sijaishuoltopaikkaan. Nykyisin se voi tuottaa ongelmia koska huostaanotettavat nuoret pyritään sijoittamaan lastensuojeluyksikköön, kun taas varhaiskasvatukseen lapset pyritään sijoittamaan sijaisperheisiin. Vaikka vanhemmat toivoisivat sisarusten sijoittamista samaan paikkaan ja vaikka se olisi sisarussuhteen vaalimisen kannalta erityisen tärkeää, niin sitä voidaan harvoin toteuttaa. Varsinkin sellaisissa perheissä tai tilanteissa, joissa vanhempi sisarus on huostaanotettu aikaisemmin, kun taas nuoremman sisaruksen huostaanotto tapahtuu vasta myöhemmin. (Sijaishuolto- paikan muuttaminen i.a.) Sijaishuolto- paikka pitää yrittää järjestää niin, ettei etäisyydestä muodostu este lasten läheisten tai sisarusten yhteydenpidolle (L 417/2007, 50§)

Lastensuojelussa huomio kiinnitetään pääasiassa lasten ja vanhempien suhteiden ylläpitämiseen. Vähemmälle huomiolle on jäänyt sisarussuhteiden vaaliminen. Sisaruksesta eroon joutuminen aiheuttaa yleensä menetyksen tunnetta ja surua. (Hämäläinen 2012, s. 123.) Sisarukset erotetaan liian usein toisistaan. Eroon joutuminen sisaruksista, joiden kanssa on kasvanut samassa perheessä, voi aiheuttaa lapsille surua ja menetyksen tunnetta. Sisarukset voivat olla toisilleen rakkaiden ja tuen lähde sijaishuollon aikana. Lasten perhesuhteet ovat nopeasti muuttuvia, joten sisarussuhde voi olla ainut asia, mikä edustaa pysyvyyttä lapsen elämässä, sillä sisarussuhteet tarjoavat mahdollisuuden pisimpiin ihmisuhteisiimme.” (Hämäläinen 2012, s. 123)

Omaohjaajalla on tärkeä tehtävä siinä, että hän muistaa huomioida erilleen joutuneiden sisarusten säännöllisistä tapaamisista. Lapsi ei välttämättä osaa itse tuoda esille sisaruksia kohtaan kokemaansa ikävää koska olettaa ettei hänellä ole enää oikeutta asua vanhempiensa kanssa, eikä myöskään oikeutta nähdä sisaruksiaan. Omaohjaajan tulee huolehtia, että sisarussuhteita ylläpidetään, niin

ettei sisarukset ajaudu toisistaan erilleen, jolloin sisarukset eivät enää tunne aikaisemman menneisyyden yhteenkuuluvuutta. Sisarussuhteen kautta he voivat käsitellä yhteistä lapsuuttaan, jolloin he saavat toisistaan tukea.

2.3 Vanhemmuustyöskentely

Lastensuojelun perimmäinen tarkoitus on tehdä lastensuojelun asiakkuus tarpeettomaksi. Lastensuojelun tarpeessa olevien lasten vanhempien kanssa työskentelyä kutsutaan vanhemmuustyöskentelyksi. Vanhemmuustyöskentely on yksi omaohjaajan tärkeimpiä työkaluja. Toimivan vanhemmuuden tukeminen ja lapsen parhaaksi toimiminen ovat parhaimpia keinoja tukea sekä perheen että lapsen hyvinvointia

Vanhemmuustyön tavoitteena on vanhempien kanssa tehtävä työ sekä vanhemmuuden tukeminen. Vanhemman tai vanhempien kuuleminen ja tukeminen auttavat ja selkeyttävät perheen arkea sekä osaltaan auttavat vanhemmuuden, perheen ja lapsen eheytymistä. Vanhempia tulisi tukea nykyisen arjen hallinnassa sekä uusien toimintamallien luomisessa. Tukemisessa tulisi ottaa huomioon vanhempien työ tai opiskeluihin liittyvät asiat. Perusasioita on vanhemmuuden perussääntöjen luominen, tarkastelu ja päivärytmin rakentaminen. Vanhemmille on tärkeää pystyä tarjoamaan keskusteluapua ja palveluohjausta. (Kohti työelämää ry. i.a.)

Vanhemmuustyössä pyritään vahvistamaan vanhemman ja lapsen välisen suhteen kehittymistä. Yksi tärkeimmistä työskentelymenetelmistä vanhemmuustyöskentelyssä on dialoginen työote. Kuuntelevalla keskustelulla eli dialogissa tavoitellaan yhteisymmärryksen löytymistä. Sen avulla pohditaan käsiteltävää asiaa molempien osapuolten näkökulmista. Dialogissa pohditaan asioita avoimesti ja suorasti kuitenkin niin, että kumpaakin osapuolta kuullaan ja erilaiset näkemykset hyväksytään. Tällä pyritään antamaan vanhemmalle kuuluksi tulemisen voimavaroja ja sen avulla vähennetään vanhemman stressiä ja huolta. Työntekijän kuvaan kuuluu välittää asiakkaalle pienillä ja selkeillä eleillä, että hän kuuntelee

asiakasta. Eleet voivat olla pieniä äännähdyksiä, nyökkäyksiä ja vanhemman sanojen toistamista. Dialogiseen työotteeseen kuuluu kunnioitus asiakasta kohtaan, jonka vuoksi vanhempi saa kuvan, että hänen tarpeistaan ollaan kiinnostuneita. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä, i.a.)

Jotta omaohjaajan työskentely onnistuu lastensuojeluyksikössä, on työskentelyn oltava tavoitteellista toimintaa työntekijän ja vanhemman välillä. Onnistumiseen tarvitaan omaohjaajan tutustumista vanhempiin ja vanhempien ajattelutapoihin käsiteltävistä asioista. Omaohjaajan olisi hyvä myös tietää vanhempien taustoista jonkin verran, jotta hän ymmärtäisi heitä paremmin. Vanhemmuustyöskentelyn onnistumista edistää aina vanhemman ja omaohjaajan vuorovaikutuksellinen toiminta. Vanhemmuustyöskentelyn tulisi painottua lasten ja vanhempien välisen suhteen parantamiseen sekä vanhemmuuden tukemiseen.

3 YHTEISKEHITTÄMISEN PROSESSI

Opinnäytetyömme on tehty kehittämispainotteisena opinnäytetyönä, joka toteutettiin yhdessä työelämäyhteistyökumppanimme Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikköön kuuluvan osaston kanssa. Alkuperäisenä tarkoituksenamme oli rakentaa yhteistyössä, työyhteisön tarpeisiin parhaiten sopiva opas. Myöhemmässä vaiheessa opas vaihtui posteriksi työelämäkumppanimme toiveesta. Seuraavassa kappaleessa tulemme kertomaan opinnäytetyömme vaiheista, tavoitteista ja koko kehittämisen prosessin toteutumisesta.

Kehittämispainotteinen opinnäytetyö jaetaan kahteen pääryhmään, joita ovat tuotekehittely eli produktio ja kehittämishanke. Produktion tarkoituksena on tuottaa uusi konkreettinen tuote tai palvelu. Kehittämishankkeen myötä taas tuotetaan uusia toimintamenetelmiä sekä työtapoja. (Diakonia- ammattikorkeakoulu 2010, s. 33.). Yleisesti kehittämispainotteinen työ voi saada alkunsa erilaisista lähtökohdista, esimerkiksi organisaation kehittämistarpeesta tai halusta uudistua ja kehittyä. Kehittämistyön tarkoituksena on ratkaista käytännön ongelmia ja tuottaa uusia ideoita, käytäntöjä, tuotteita tai palveluita.

Kehittämistyössä ei ainoastaan kuvailla ja selitetä asioita, vaan siinä etsitään myös parempia vaihtoehtoja, jolloin voidaan viedä asioita käytännössä eteenpäin. Tieteellisen tutkimuksen ja kehittämistyön suurin ero onkin pääasiassa toiminnan päämäärissä. Tieteellisessä tutkimuksessa halutaan kehittää ilmiöstä uutta teoriaa, kun taas kehittämistyössä pyritään myös saamaan aikaan käytännön parannuksia tai uusia ratkaisuja. (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2014, s. 38).

Tuotekehittely muodostuu yleensä melko lyhytkestoisen prosessin johdosta. Siihen kuuluu tuotteen tai palvelun suunnittelu- ja valmistusprosessi. Tuotekehittelyn aikana tuotetta tai palvelua pyritään kokeilemaan tai toteuttamaan, niin että sitä voidaan arvioida ennen lopullista palvelua tai tuotetta. Tuotekehittelyn tarkoituksena on kehitellä jokin palvelu tai tuotos tietyille käyttäjäryhmälle, jonka avulla

käyttäjryhmä saa työvälineitä käytännön toimintaan. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, s. 33 - 44.)

3.1 Yhteiskehittämisen tavoite, tarkoitus ja aikataulu

Yhteiskehittämisen tarkoituksena on tavoitteellinen vuorovaikutus yhteistyötahon kanssa. Lähtökohtana on ollut yhteistyötaholta tullut kehittämistarve tai kehittämiskohde. Opinnäytetyömme yhteiskehittämisen tavoitteena on ollut tuottaa posterit, jota uudet omaohjaajat voisivat hyödyntää aloittaessaan uudessa työtehtävässään. Opinnäytetyömme tarkoituksena on jakaa ammatillisuutta ja luoda posterit, jonka avulla uudet omaohjaajat saavat vinkkejä siitä mitä omaohjaajalta vaaditaan. Posterin avulla jokainen omaohjaaja osaisi toimia yhtenäisen toimintamallin mukaisesti ja näin osasto pääsisi toteuttamaan yhdenmukaista ja laadukasta lastensuojelua. Lasten ja nuorten näkökulmasta tämä tarkoittaa tasapuolisempaa kohtelua osastolla asuville lapsille ja näin kaikki asukkaat olisivat samalla viivalla, riippumatta siitä, kuka toimii kenenkin lapsen omaohjaajana. Työmme tärkeänä pohjana toimi yhteistyö ja vuoropuhelu työelämäkumppanimme kanssa posterin sisällön luomisesta ja toteuttamisesta, sekä posterin hyödynnettävyydestä siihen tarkoitukseen, johon se on luotu.

Opinnäytetyömme prosessi alkoi tammikuussa 2020 kun molemmat opinnäytetyön tekijät olivat harjoittelussa yhdessä kuntouttavan sijaishuollon yksikön osastoista. Harjoittelupaikkamme pilotoi THL:n uutta terapeuttisen laitospäivätoiminnan mallinnusta, ja yksikön vastaava ohjaaja toi esiin tarpeen tuoda tätä uutta mallinnusta ja siinä työstettäviä toimintamalleja esille jollain helposti sisäistettävällä keinolla. Erityisenä painopisteenä mallinnuksen näkökulmasta ajattelimme omaohjaajuutta ja sitä, kuinka omaohjaaja voisi kehittää työtänsä ja kehittyä työssään mallinnuksen toimintatavat lähtökohtanaan. THL:n työpaperi on kattava mutta myös suhteellisen pitkä. Työpaperin sisältö on hyvin tutkimuspainotteista, tieteellistä tekstiä, jota voi olla hankala sisäistää, joten tarve oli saada nämä tärkeimmät ajatukset omaohjaajan työstä auki niin, että uusi omaohjaaja voi ne helposti lukea, ymmärtää ja sisäistää. Otimme tästä ideasta kopin, ja lähdimme työstämään

posteria, jonka avulla THL:n mallinnuksen työskentelytapoja ja toimintamalleja voisi hyödyntää omaohjaajuustyössä, erityisesti uusien omaohjaajien kohdalla.

Harjoittelumme aikana kävimme monia vapaamuotoisia keskusteluja siitä, mitä posterit voisi sisältää ja minkälaisia termejä olisi hyvä avata. Keskusteluissa tuli ilmi toistuvasti seuraavat termit eli terapeutin orientaatio ja sosiaalipedagoginen orientaatio. Halusimme ottaa erityisesti nämä kaksi termiä esille opinnäytetyössä ja pohdimme kuinka nämä termit näyttäytyvät omaohjaajan työskentelyssä. Työyhteistyökumppanimme mielestä posterin luominen koettiin tärkeäksi siitä syystä, että terapeutin mallinnus on uusi ja raportti kovin terminen. Koettiin, että olisi hyvä olla selkeämpi tapa, jolla ilmaista omaohjaajan tärkeimpiä tehtäviä ja jonka myötä mallinnusta avattaisiin helposti ymmärrettävämmäksi, jolloin näiden termien ja toimintamallien tuominen omaan työskentelyyn olisi helpompaa.

Alkuperäinen ideamme oli tuottaa henkilökunnalle helposti saatavilla oleva opas. Ehdimme jo suunnitella oppaan sisältöä, työstää pääotsikot ja tuottaa tekstiä. Oppaan sisältö koostui pitkälti osaston ideoista ja tarpeista. Työmme edistyessä ymmärsimme, ettei opas ole niin helposti saatavilla kuin posterit, jotka voisi laittaa esimerkiksi toimiston seinälle. Lopulta lähdimme suunnittelemaan posteria yhteiskehittämisen kautta tulleen palautteen pohjalta. Posterin sisältö koostui jo aikaisemmin oppaaseen kerätyn teorian pohjalta, johon oli kerätty työntekijän näkökulmasta keskeisimmäksi kokemamme vaihtoehdot uusien omaohjaajien tueksi. Toki ajatuksena oli, että teksti olisi lyhyemmin ilmaistu sekä helpommin ja nopeammin luettavissa.

Aloitimme yhteiskehittämisen prosessin huhtikuussa, kun alkuperäinen opinnäytetyön idea vaihtui yhteiskehittämispainotteiseksi. Yhteiskehittämisen prosessia aloitettiin työstämään sähköpostitse vuorovaikutuksessa työyhteistyökumppanin vastaavan ohjaajan kanssa. Kerroimme, että jouduimme muuttamaan alkuperäisen idean omaohjaajan työskentelyyn liittyvästä tutkimuksesta koska emme olleet saaneet tutkimuslupaa Vantaan kaupungilta. Toimme esille idean yhteiskehittämispainotteisesta opinnäytetyöstä, jonka tuotoksena tulisi olemaan opas. Pyysimme palautetta olisiko kuntouttavan sijaishuollon yksikön osastolla tarvetta

kyseiselle oppaalle, johon kokoaisimme vinkkejä, siitä millainen on hyvä omaohjaaja. Kerroimme, että näin voisimme jatkaa yhteistyötä ilman tutkimuslupaa, jonka olisimme tarvinneet, jotta olisimme voineet toteuttaa alkuperäisen idean sähköpostihaastattelusta yksikön työntekijöille, siitä millainen on hyvä omaohjaaja. Yksikön vastaava ohjaaja kertoi idean olevan hyvä ja että osasto jatkaisi mielellään yhteistyötä kanssamme.

Yhteiskehittämisprosessia jatkettiin toukokuun aikana sähköpostien välityksellä. Ideanamme oli, että posterin sisältöä voisi ideoida koko osaston henkilökunnan voimin niin, että järjestäisimme Learning cafe -menetelmän osaston tiloissa. Menetelmän toteuttamisen jälkeen olisimme voineet luoda posterin sisällön saamamme palautteen perusteella. Oletimme ettei Learning cafe -menetelmän toteuttamisessa tulisi olemaan mitään ongelmaa ja teimme suunnitelmat valmiiksi. Huomasimme kuitenkin, että aikataulullisesti Learning café -menetelmän toteuttaminen osoittautui liian haastavaksi, sillä osaston kesälomakauden vuoksi kommunikoinnista tuli haastavaa.

Kesäkuussa päätimme kuitenkin jatkaa yhteiskehittämistä omatoimisesti eteenpäin. Kommunikaatiohaasteiden vuoksi aikataulumme tiivistyi alkuperäisestä. Lopulta aikataulullisista syistä jouduimme täysin luopumaan suunnittelemastamme Learning cafe -menetelmän toteuttamisesta. Aloimme ideoidaan posterin sisältöä itsenäisesti, osastolla käytyjen vapaamuotoisten keskustelujen pohjalta. Lähetimme sähköpostitse oman ehdotuksemme posterin sisällöstä ja pyysimme heitä kertomaan mielipiteensä siitä, mitä posterin pitäisi heidän mielestään sisältää. Useampien sähköposti keskustelujen myötä muodostimme posterin sisällön niin, että sisältö vastasi parhaalla tavalla osaston tarpeisiin. Sisällön toteuttamisesta kerromme tarkemmin vielä "Posterin sisällön rakentuminen" -kappaleessa.

Kesäkuun puolessa välissä posterin sisältö oli saatu kuntoon, jolloin jatkoimme posterin ulkoasun suunnittelulla. Lähetimme ensimmäiset versiot posterista sähköpostitse yksikön vastaavalle ohjaajalle. Palautteen perusteella teimme muutoksia muun muassa posterin värimaailmaan. Posterin ulkomuodon suunnittelusta kerromme tarkemmin vielä "Posterin työyhteisön käyttöön" -kappaleessa. Lopulli-

nen versio posterista valmistui heinäkuun alussa (LIITE 1). Posterin valmistumisen jälkeen keskityimme opinnäytetyömme raporttiin, jotta saisimme kerrottua koko yhteiskehittämisen prosessin mahdollisimman selkeästi lukijalle.

3.2 Yhteiskehittämisen menetelmä

Opinnäytetyötä tehdessämme tutustuimme monenlaisiin mielenkiintoihin yhteiskehittämisen menetelmiin, joiden avulla olisimme halunneet työstää työtämme eteenpäin. Yksi menetelmistä, jota suunnittelimme käyttävämmeksi, oli Learning cafe -menetelmä eli oppimiskahvila. Menetelmää käytettäessä vetäjät määrittelevät ja valitsevat kysymykset ja aihepiirit valmiiksi, jonka jälkeen kyseisistä aiheista käydään yhdessä keskustelua. Keskustelujen johdosta osallistujat oppivat uutta ja saavat monenlaisia uusia ideoita aiheisiin liittyen. Osallistujat pääsevät kertomaan oman mielipiteensä, jota muut osallistujat voivat kommentoida ja kyseenalaistaa. (Innokylä 2008.)

Learning cafe -menetelmällä olisimme saaneet arvokasta tietoa posterin sisällön tekoa varten, kaikilta osastolla työskenteleviltä työntekijöiltä. Olisimme toteuttaneet menetelmän osaston tiloissa huoneessa, johon olisi ollut mahdollisuus järjestellä pieniä pöytäryhmiä. Olisimme laittaneet jokaiselle pöytäryhmälle valmiiksi lapun teemasta, jota ryhmä käsittelee sekä kyniä ja papereita. (LIITE 2) Menetelmä olisi toteutettu osaston kehittämispäivänä, jolloin paikalla olisi ollut mahdollisimman monta työntekijää kerralla. Aikaisempien kehittämispäivien vuoksi tiesimme, että ryhmiä olisi syntynyt kolme ja jokaisessa ryhmässä olisi ollut kolme työntekijää. Alkuun olisimme kertoneet Learning cafe -menetelmän tarkoituksesta ja siitä, miten tulisimme etenemään menetelmän jälkeen. Jokainen ryhmä olisi valinnut kirjurin sekä puheenjohtajan. Ryhmille olisi annettu aikaa 10 minuuttia aikaa keskustella teemasta, jonka jälkeen kaksi ryhmän jäsentä olisi siirtynyt toiseen pöytään, niin että kaikissa pöydissä olisi uudet ryhmäläiset. Uudelle ryhmälle olisi annettu aikaa 10 minuuttia pohtia puheenjohtajan kertomia näkemyksiä ja ideoita tuoden oman kantansa asiaan. Ajan päättyessä kaksi ryhmäläistä olisi taas siirtynyt seuraavaan pöytään. Lopuksi olisimme keränneet ryhmien tekemät muistiinpanot ja lähteneet työstämään posteria muistiinpanojen ja uusien

ideoiden kautta. Valitettavasti aikataulullisten haasteiden vuoksi kyseistä menetelmää ei kuitenkaan päästy toteuttamaan.

3.3 Posterin sisällön rakentuminen

Kun olimme päätyneet siihen, ettei yhteiskehittämisen menetelmänä voida toteuttaa Learning cafe -menetelmää, toteutimme yhteiskehittämisen sähköpostien välityksellä. Palautteen perusteella osaston työntekijät pohtivat, että omaohjaaja on sijoituksen aikana yksi lapsen tärkeimmistä aikuisista, mutta vaikka lapsi huostaanotetaan, niin yleensä biologiset vanhemmat tai muut läheiset pysyvät lapsen tärkeimpinä aikuisina. Palautteessa painotettiin, että osastolla omaohjaajan merkitys toivotaan olevan enemmänkin vanhemman tai läheisen rinnalla kulkeva aikuinen. Lapselle ja vanhemmalle tai läheiselle voisi olla jopa loukkaavaa, että omaohjaajaa kutsuttaisiin lapsen tärkeimmäksi aikuiseksi. Palautteen perusteella muutimme posterin alkuperäisen otsikon ”Omaohjaaja -lapsen tärkein aikuinen” otsikkoa seuraavanlaiseksi: ”Omaohjaaja tulevaisuutta rakentamassa -vinkkejä uudelle omaohjaajalle”. Posterin uusi otsikointi oli mielestämme paljon parempi kuin alkuperäinen ehdotuksemme.

Posterin sisältöön liittyvissä kehitysehdotuksissa toivottiin, että posterin kaikkia osuuksia tarkasteltaisiin vielä osallisuuden ja toimijuuden kautta niin, että posterin avulla tulisi paremmin esille, miten omaohjaaja voisi parhaiten tukea lapsen osallisuutta ja toimijuutta. Palautteen perusteella muokkasimme posterin sisältöä tarkemmin ja toimimme sinne myös kyseistä näkökulmaa esiin. Olisimme ehdottomasti halunneet ottaa kyseisen näkökulman tarkempaan tarkasteluun ihan omana osanaan, mutta posterin kompaktin koon vuoksi meidän piti rajata näkökulmat alkuperäiseen ajatukseen.

Osasto toivoi, että olisimme voineet tarkastella posterin eri osuuksia myös turvallisuuden näkökulmasta niin, että ottaisimme huomioon turvallisuuden tunteen sekä toimintatapojen että ympäristön kantilta. Lisäsimme posteriin kohdan, jossa kerroimme rajat luovasta, turvallisesta aikuisesta. Rajojen luominen tuo turvallisuuden ja välittämisen tunnetta. Lasten ja nuorten on hyvä oppia pettymyksen

kokemuksia turvallisessa ympäristössä jo mahdollisimman varhain koska yhteiskunnassa pettymyksiltä ei voi välttyä. Mitä paremmin pettymyksiä on oppinut kohtaamaan nuorena, sitä paremmin niitä pystyy käsittelemään tulevaisuudessa, kun pettymykset eivät enää liity esimerkiksi kotiintuloaikoihin. Pettymyksiä kohtamisessa tärkeintä on, että lapsi tai nuori saa oppia miltä pettymys tuntuu ja että aikuinen on läsnä tilanteessa. Tärkeää on, että lapsi kykenee sanoittamaan tunteensa ja ymmärtää että tunne menee ohi ajan kanssa. (Raiscaacciatore.fi, i.a.).

Useampien sähköpostikeskustelujen myötä posterin sisällöksi muodostuivat seuraavat aiheet: Millainen on hyvä omaohjaaja? Lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen eri ikäkausina, Omaohjaajan vastuut, Sisarussuhteen huomioiminen, Vanhemmuustyöskentely, Traumaperäisten haasteiden kohtaaminen. Koska osasto pilotoi THL:n terapeuttisen laitospedagogian mallinnusta tuli kaikkien osioiden sisältö rakentua myös mallinnuksen pohjalta. Posterin tekstiosuuksien sisältö on lähtökohtaisesti tarkoitettu kiteyttämään tärkeimmät asiat helposti ymmärrettävään muotoon, mutta sen tarkoituksena ei ole korvata itse työpaperia. Posterin sisällön on siis tarkoitus tukea työskentelyä ja toimintaa itse työpaperin tukena.

3.4 Posterin ulkoasun suunnittelu

Posterin suunnittelu lähti käyntiin yhteiskehittämisen ideoinnin perusteella. Ideointia toteutimme osastolla työntekijöiden kanssa käytyjen vapaamuotoisten keskustelujen perusteella. Posterin sisältö muodostui keskustelujen myötä tulleista ideoista sekä opinnäytetyöhömmme keräämiemme käsitteiden pohjalta. Tavoitteena oli tuottaa posteri, jota uudet omaohjaajat pystyivät hyödyntämään työtä aloittaessa. Posterin tarkoituksena on toimia omaohjaajan muistilistana, johon voi tarpeen tullen aina palata, toki posterin sisältöä voivat hyödyntää yhtä lailla kaikki työntekijät, posterin ollessa osastolla toimiston seinällä.

Posterit ovat nopea tapa viestiä uutta tietoa ihmisille. Se on luettavissa helposti kauempaakin muutamassa minuutissa. Posterit ovat yleensä A4 kokoa suurempi. Posterin avulla halutaan tavoittaa ihmisiä pidemmällä ajanjaksolla kuin hetken kestä-

vällä esitelmällä. Sen avulla pyritään jakamaan tietoa useammille ihmisille keralla. Posterin visualisoinnin idea on välittää kerättyä teoriaa kiinnostavassa muodossa helposti ja ymmärrettävästi. (Silén 2013.)

Posterin tekemisen pohjaksi teimme aikataulusuunnitelman, jota ehdotimme sähköpostin välityksellä työelämäyhteistyökumppanimme yksikön vastaavalle ohjajalle. Aikataulun tarkoituksena oli varmistaa sujuva ja vuorovaikutuksellinen yhteistyö, jotta ehdimme saamaan arviointia ja palautetta, jonka pohjalta voisimme tehdä muutoksia posterin lopulliseen ulkoasuun.

Posteria suunnitellessa tutustuimme erilaisiin posterin teko ohjelmiin. Lopulta päädyimme käyttämään ilmaista Canva-ohjelmaa (Canva.com). Canva-ohjelmaan päädyimme koska sen avulla pystyi luomaan todella mielikuvituksellisia postereita. Vaikkakin suunnitelmissamme oli tehdä ulkoasultaan melko yksinkertainen posterit, jonka pääosassa olisi nimenomaan siihen kirjoitettava teksti. Ohjelma oli saanut paljon kehuja sen helppokäyttöisyyden vuoksi.

Aloitimme luomaan posteria, ajatellen osaston tarpeita. Koska kyseessä oli Vantaan kaupungin kuntoutuksen sijaishuollon yksikön alaisuudessa oleva osasto, olisi sen oltava melko virallinen ulkoasultaan. Kuitenkin kun kyseessä oli posterit, niin siinä tulisi olla jotain, joka kiinnittää katselijan huomion. Päätimme laittaa posteriin yksinkertaisia piirroksia, jotka kuvastaisivat jokaista aihealuetta jollain tapaa, niin että kuvat herättäisivät katsojassa ennakkoon jonkinlaisia mielikuvia käsiteltävästä aiheesta. Toivoimme että, kuvien perusteella välittäisimme posterin katselijalle lämpimän ja huolehtivan kuvan omaohjaajasta. Jolloin omaohjaajat ymmärtäisivät työroolinsa tärkeyden.

Kun saimme posterin ensimmäisen version valmiiksi, lähetimme version osastolle kommentoitavaksi. Välitimme luonnokset yhteistyökumppanillemme sähköisessä pdf-muodossa. Ajatuksena oli, että posterit tulostettaisiin A3-kokoisena. Palautteena saimme kehitysideoita muun muassa posterin ulkoasuun ja sisältöön liittyen. Ensimmäisen posterimme pohjana käytimme mustaa väriä, joka tietokoneen tai mobiililaitteen näytöltä katsottuna olisi visuaalisesti ollut hieno ja helposti

luettava, mutta yhteistyökumppanimme kertoi, että he käyttäisivät posteria ensisijaisesti tulostettuna, joten musta pohjaväri ei siinä pääsisi oikeuksiinsa. Teimme palautteen pohjalta kaksi uutta versioita, joista toisessa pohja on sininen ja toisessa valkoinen. Posterin värimaailmassa pyrimme mukailemaan Vantaan kaupungin teemaväritystä, jossa pääosassa ovat sinisen eri sävyt sekä valkoinen. Näin posterimme sopisi yhteen muiden vantaan kaupungin ohjeistuksien kanssa, ja olisi esteettisesti siisti samalle seinälle kiinnitettynä.

Saimme palautteena osastolta toiveen, että posterin koko olisi A4 kokoa. Palautteen vuoksi päädyimme tekemään posterin kahdessa osassa, niin että kun posterit laitetaan esille, niin siihen kuuluu kaksi A4 kokoista posteria vierekkäin tai allekkain. Muuten posterin tekstiä olisi joutunut tiivistämään ja karsimaan liikaa tai teksti ei olisi ollut luettavissa kauempaa. (LIITE 1)

3.5 Posterin esittely

Toivoimme, että olisimme voineet henkilökohtaisesti esitellä posterin koko kuntouttavan sijaishuollon yksikön osaston henkilökunnalle. Valitettavasti tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista koska Covid-19 tilanteen vuoksi emme päässeet vierailemaan osastolla. Esittelimme produktion eli posterin yksikön vastaavalle ohjaajalle, ja hän odotti innolla pääsevänsä esittämään valmiin posterin osaston työntekijöille. Saimme kuulla, että kyseiselle posterille on ollut jo aikaisemmin tarvetta. Henkilökunta oli jo aikaisemmin tiedostanut, että omaohjaajien toiminnan tulisi olla yhtenäisempää koska työntekijöinä oli monenlaisia persoonia. Pohdimme, että posterista saattaisi hyötyä koko Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikkö eikä pelkästään meidän kanssamme yhteistyössä ollut osasto. Posterin voisi esitellä esimerkiksi kuntouttavan sijaishuollon yksikön viikopalaverissa, johon osallistuvat kaikki kuntouttavan sijaishuollon yksikön osastojen vastaavat ohjaajat.

Tulostettu posterit on tarkoitus kiinnittää osaston toimiston seinälle, josta omaohjaajat voivat tulevaisuudessa helposti käydä läpi omaohjaajien vastuut. Tois-

taiseksi on hankalaa vielä sanoa, kuinka hyödylliseksi omaohjaajat kokevat posterin. Toivoisimmekin, että voisimme myöhemmin vielä palata asiaan ja tiedustella omaohjaajilta kuinka hyödylliseksi he kokivat posterin normaalin arjen keskellä. Haluaisimme keskustella nimenomaan uusien omaohjaajien kanssa, joille työhön orientoituminen on vasta aluillaan. Saimme posterista hyvää palautetta ja se tuntui palvelevan tarkoituksiaan hyvin. Onnistuimme kiteyttämään posteriin omaohjaajan roolin keskeisimmät asiat.

4 EETTINEN ARVIOINTI JA AMMATILLINEN POHDINTA

Ammattikorkeakoulun opiskelijoina olemme sitoutuneet noudattamaan ammattikorkeakoulujen yhteisiä eettisiä suosituksia. Olemme selvittäneet, ettemme ole esteellisiä työskentelemään opinnäytetyömme aiheen parissa. Olemme perehtyneet opinnäytetyömme aiheeseen eri aineistojen ja lähteiden kautta. Opinnäytetyöprosessin edetessä olemme päässeet tutkimaan lastensuojelua syvemmin sekä omaohjaajan työnkuvaa. (Arene 2020)

Olemme tutustuneet yhdessä opinnäytetyöhömmme liittyviin tutkimuseettisiin ohjeistuksiin. Olemme myös tutustuneet henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyviin periaatteisiin sekä ammattikorkeakoulun yleisiin ohjeisiin. Olemme tietoisia, ettemme voi kopioida toisten tekstejä, koska opinnäytetyömme tarkistetaan plagiaatintunnistusjärjestelmässä. Olemme käsittäneet, että opinnäytetyömme tulee olemaan julkinen asiakirja. Olemme keskustelleet opinnäytetyömme ohjaajan kanssa työmme edellyttävistä resursseista niin, että tiedostamme mitä kaikkea opinnäytetyömme tekemiseen tullaan vaatimaan. Olemme joutuneet muuttamaan opinnäytetyön suunnitelmaamme kesken prosessin, sillä valloillaan olevan poikkeustilan vuoksi, ei hakemaamme tutkimuslupaa ehditty käsittelemään ajoissa ja ilman tutkimuslupaa emme voineet toteuttaa alkuperäistä suunnitelmaamme. (Arene 2020)

Olemme molemmat valmistumassa sosionomeiksi, jonka vuoksi meitä sitovat sosionomin eettiset ohjeet ja periaatteet. Varhaiskasvatuksen opettajaksi valmistuminen velvoittaa sitoutumaan myös varhaiskasvatuksen opettajan eettisiin ohjeisiin, Lapsen oikeuksien sopimuksen sekä YK:n ihmisoikeuksien julistukseen. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee aina tukea lapsen huoltajaa parhaalla mahdollisella tavalla, kuitenkin tiedostaen huoltajan olevan päävastuussa lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee työssään aina toimia lapsen parhaaksi tukien lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. (Varhaiskasvatuksen Opettajien liitto 2004; Talentia 2017.)

Teimme opinnäytetyömme aiheesta suullisen sopimuksen työyhteistyökumppanimme kanssa. Emme kokeneet tarvetta kirjalliseen sopimukseen. Sovimme opinnäytetyötämme koskevista muutoksista aina vuorovaikutuksessa työyhteisön kanssa. Aikataulun rajallisuuden vuoksi kaikki suullisesti sopimamme asiat eivät kuitenkaan toteutuneet, jolloin jouduimme turvautumaan yhteiskehittämisessä aikaisemmin käytyihin suullisiin keskusteluihin.

Posterimme ensimmäinen versio oli nimeltään ”Omaohjaaja – Lapsen tärkein aikuinen. Pohdittuamme otsikkoa yhdessä työelämäyhteistyökumppanimme kanssa ymmärsimme, ettei otsikko ole eettisesti ajateltuna hyvä. Vaikka lapsi on sijoitettuna, on lapsen tärkein aikuinen silti oma vanhempi. Otsikon oli tarkoitus tarkoittaa tärkein aikuinen sijaishuollossa, mutta koska otsikko oli mahdollista tulkita väärin, oli parempi vaihtaa se joksikin muuksi. Uudeksi otsikoksi tuli ”Omaohjaaja – tulevaisuutta rakentamassa” joka on paljon parempi sekä eettisesti että tarkoituksellisesti.

4.1 Ammatillinen pohdinta

Opinnäytetyöprosessimme ajoittui juuri pahimpaan COVID-19 pandemian ajankohtaan ja tämän vuoksi alkuperäinen ideamme muuttui koko opinnäytetyöprosessin aikana moneen kertaan. Ensimmäisen kerran jouduimme muuttamaan opinnäytetyön toteutustamme COVID-19 epidemian vuoksi, koska emme saaneet hakemaamme tutkimuslupaa ajoissa. Lopulta saimme tutkimusluvan, mutta viisi kuukautta hakemuksemme jättämisen jälkeen emmekä voineet sitä enää silloin hyödyntää. Jouduimme tutkimusluvan viivästymisen vuoksi kehittämään opinnäytetyömme aiheeksi sellaisen, jonka toteuttamiseen ei tarvittaisi tutkimuslupaa. Pystyimme muuttamaan suunnitelmia nopealla aikataululla. Alkuun suunnitelmien muuttaminen tuntui hyvin turhauttavalta ja raskaalta, koska käytännössä jouduimme ajattelemaan koko opinnäytetyön uudesta näkökulmasta. Tämä oli myös yksi syy, miksi toteutimme opinnäytetyömme yhteiskehittämisen menetelmin. Näin opinnäytetyön toteutus onnistui ilman erillistä tutkimuslupaa.

Kaikki COVID-19 pandemian tuomat vastoinkäymiset opinnäytetyöprosessin aikana kasvattivat meitä joustavimmiksi ja opimme ettei samankaltaisia prosesseja voi suunnitella etukäteen liian valmiiksi.

Uuden näkökulman omaksumisen jälkeen, uusi idea tuntui jopa alkuperäistä ajatusta paremmalta. Muuttuneet suunnitelmat jännittivät aluksi hiukan aikataulujen osalta, mutta saimme nopeasti kiinni siitä, mitä tulisimme tekemään. Uusien suunnitelmien myötä uskoimme, että opinnäytetyömme valmistuu ajallaan takaiskusta huolimatta. Lopullinen opinnäytetyöprosessi eteni aikataulujen mukaisesti. Työstimme opinnäytetyömme käsitteitä sitä mukaa kun koimme ne tarpeelliseksi posteria suunnitellessa. Käsitteiden työstäminen oli myös tärkeää, jotta ymmärtäisimme paremmin lastensuojelun kokonaisuutta.

Opinnäytetyön prosessin alkaessa olimme yhtä aikaa harjoittelussa yhdessä Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikön osastossa. Harjoittelumme aikana käytyjen vapaamuotoisten keskusteluiden johdosta heräsi paljon hyviä ideoita, joita olisimme halunneet tuoda esille opinnäytetyön prosessin edetessä. Vapaamuotoisten keskustelujemme pohjalta ymmärsimme, kuinka suuri merkitys omaohjaajalla on lapsen elämässä. Keskustelujen myötä syntyi idea siitä, että tekisimme opinnäytetyön produktiona oppaan omaohjaajalle, joka myöhemmin prosessin edetessä muotoutuikin posteriksi. Toivoimme, että posterin johdosta varsinkin uudet omaohjaajat voisivat omaksua helpommin uuden työroolinsa. Päätimme tarttua asiaan lastensuojelu yksikön pilotoiman THL:n terapeutin laitospäivätoiminnan mallinnuksen pohjalta, joka kulki vahvasti yksikön toiminnan lähtökohtana.

Saimme kattavan kuvan osaston toiminnasta harjoittelumme aikana. Meillä ei ollut työntekijän vastuuta esimerkiksi päivittäisistä raportoinneista, jotka olisivat vieäneet paljon aikaa toimistossa. Pystyimme olemaan koko ajan läsnä lapsille ja muille työntekijöille osaston yhteisissä tiloissa. Näin saimme myös näköalapaikan osaston toimintaan ja pystyimme havainnoimaan käytännössä, mitä kaikkea omaohjaajana työskentelyyn kuuluu. Tämän kaiken myötä meille heräsi myös paljon kysymyksiä omaohjaajana työskentelystä. Yksi isoimmista kysymyksistä oli, että mitä kaikkea omaohjaajan työskentely konkreettisesti on? Pohdimme

myös, että miten voisimme edesauttaa, että omaohjaajat tietäisivät omaohjaajan tärkeimmät tehtävät ja vastuut tai miten kaikilla omaohjaajilla olisi suurin piirtein samat toimintamallit?

Jokainen omaohjaaja työskentelee omalla persoonallaan, jonka vuoksi jokaisen työntekijän toimintatavat ovat hieman erilaiset. Monenlaiset persoonat työyhteisössä ovat myös hyvä asia, kun huomioidaan koko osaston toimintaa, jossa pyritään työskentelemään yhtenäisenä tiiminä, tukien jokaista työntekijää omassa työssään. Koimme kuitenkin, että kun omaohjaajat pystyisivät omaksumaan tietyt samanlaiset toimintamallit, niin lapset saisivat tasa-arvoisempaa kohtelua ja laadukkaampaa lastensuojelua kyseisellä osastolla. Yhtenä ajatuksena olikin pohdita, miten työntekijä voisi omalla toiminnallaan vaikuttaa lapsen tai koko perheen hyvinvointiin laaja-alaisemmin.

Kummankin opinnäytetyöntekijän erikoistumisien huomioiminen toi mielenkiintoisen lähtökohdan työlle. Toinen opinnäytetyön tekijöistä saa sosionomin tutkinnon lisäksi varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuuden. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta ajatellen heräsivät kysymykset: miten omaohjaajat voisivat huomioida huostaanotettujen lasten sisarusuhteet, miten omaohjaaja voi huomioida lasten tarpeet eri ikäkausina, sekä miten tärkeää vanhemmuustyöskentely on.

Toinen opinnäytetyöntekijöistä saa sosionomin tutkinnon lisäksi kirkon nuorisotyöntekijän kelpoisuuden, jonka johdosta meille heräsi kysymyksiä siitä, miten traumaperäisiä haasteita kohdataan lastensuojelussa, ja erityisesti sijaishuolto-paikassa, jossa omaohjaajan rooli terapeuttisessa orientaatioissa on suuri. Pohdimme myös, että voiko kirkon nuorisotyöntekijän kelpoisuudesta olla terapeuttisen orientaation toteuttamisessa hyötyä tai olisiko kirkon nuorisotyöntekijä hyötyä terapeuttisen orientaation käsitteen ymmärtämisestä ammatillisesti?

Kaikki edellä mainitut osuudet olivat hyvin isoja osa-alueita, joita olisi ollut mielenkiintoista työstää paljon enemmän, kuin mitä posteriin oli mahdollista mahdollistaa. Opinnäytetyömme teoriakappaleissa pystyimme avaamaan osaa aihealueista tarkemmin. Alkuperäiseen yhteiskehittämisen ideaan oppaasta tekstiä olisi voinut tuottaa paljon enemmän, mutta osaston toiveena ollut posterin rajasi tiedon

tuottamisen määrän suppeammaksi. Koimme kuitenkin posterin olevan opasta käytännöllisempi ja tarpeellisempi osaston tarpeisiin. Posterin on myös helpompi sijoittaa kaikkien nähtävälle toimiston seinälle. Oppaaseen ehdimme kuitenkin tuottaa paljon sisältöä ja lopulta olikin hyvin turhauttavaa, kun sisältöä jouduttiin rajaamaan paljon pois. Päälimmäiseksi jäi tunne, ettei kyseisistä aiheista saatu tuotua esille kuin pintaraapaisu siitä kaikesta, mitä olisimme halunneet kertoa

Yksi kuntouttavan sijaishuollon yksikön osastolla käytyjen vapaamuotoisten keskustelujen myötä herännyt idea, jota olisimme halunneet jatkojalostaa, oli omaohjaajasopimus, joka toimisi niin sanottuna palvelulupauksena. Omaohjaajasopimuksen johdosta omaohjaaja voisi sopia omaohjattavan lapsen kanssa siitä mihin omaohjaaja sitoutuu ja mitä hän pystyy lupaamaan lapselle. Tämän avulla lapsi ymmärtäisi konkreettisesti lapselle merkitykselliset asiat, joita hän voisi toteuttaa omaohjaajan kanssa. Näin kummallekin osapuolelle olisi selkeämpää missä roolissa omaohjaaja toimii. Toki eri ikäisille lapsille pitäisi olla erilaiset sopimukset, niin että ne tukisivat lasta oman iän- ja kehitystasoonsa nähden. Pohdimme myös, että osasto voisi itse lisästä edellä mainitun omaohjaajalupauksen posterin yhteyteen, niin että he voisivat käyttää jatkossa ideaa osastolla, vaikka emme voineet käsitellä idean myötä syntynyttä omaohjaajasopimusta enempää omassa opinnäytetyössämme.

Ammatillisen näkökulman kehittymisessä oli hedelmällistä, että osastolla kävi tunti-työntekijöitä muista lastensuojeluyksiköistä. Muiden lastensuojeluyksiköiden työntekijöiltä oli mielenkiintoista kuulla, kuinka heidän yksiköissään toimitaan. Esimerkiksi jotkut työntekijät työskentelivät yksityisen tuottajan lastensuojelulaitoksissa, joilla oli käytössä Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikköä suuremmat rahalliset resurssit. Rahallisten resurssien vuoksi omaohjaajat pystyivät viemään omaohjattavia osastoilta hieman mielekkäämpiin paikkoihin, kuten ravintoloihin, elokuviin tai harrastuksiin. Samanlaista mahdollisuutta ei ollut esimerkiksi Vantaan kaupungin kuntouttavan sijaishuollon yksikössä kovinkaan usein mahdollista toteuttaa. Pohdimmekin, että oli todella harmillista, että osa lapsista jää tällaisesta toiminnasta pois pelkästään sen vuoksi mihin heidät on sijoitettu. Mielekkäämmän toiminnan, eli niin sanotun laatuajan avulla, omaohjaaja sai arvokasta aikaa lapsen kanssa kaksin, sellaisessa ympäristössä, jossa

lapsi olisi ollut ehkä normaalia iloisempi ja avoimempi. Kaiken näkemämme ja kuulemamme jälkeen pohdimme monesti, kuinka epätasa-arvoisessa asemassa lapset osastoilla olivat. Tämä myös herätti kysymyksiä, miten lapset saisi tasa-arvoisempaan asemaan keskenään riippumatta siitä mihin heidät on sijoitettu?

Koko opinnäytetyön prosessin aikana olemme kehittyneet valtavasti ammatillisesti. Kummankin sosionomiopintojen päämääränä on ollut suuntautua lastensuojelun ammattilaisiksi. Olemme suorittaneet tarvittavat opinnot lastensuojeluun liittyen hyvin arvosanoin, mutta emme kuitenkaan tunteneet itseämme lastensuojelun ammattilaisiksi. Emme tunteneet oloamme varmaksi, kun ajattelimme, että valmistumisen jälkeen menisimme töihin lastensuojelun työtehtäviin. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme omaksuneet valtavasti tietoa kaikesta siitä, mitä lastensuojelu sisältää. Olemme etsineet tietoa lastensuojelun käsitteistä ja pohtineet minkälainen teoretieto on merkityksellisintä, kun omaohjaajana työskennellessä. Kun opinnäytetyömme liittyi vahvasti lastensuojeluun, niin tunnemme omaksumme lastensuojeluun liittyviä asioita täysin eri perspektiivistä, kuin pelkästään koulun luennoilta saadun tiedon perusteella. Toteutimme työmme yhteiskehittämisen keinoin, joka oli myös todella mielenkiintoinen tapa toteuttaa opinnäytetyö. Vaikka lopulta emme päässeet toteuttamaan suunnittelemaamme yhteiskehittämisen menetelmää, niin jo sen omaksuminen oli hyvin kehittävää.

Käsitteiden lisäksi pohdimme omana kappaleena erilaisia näkökulmia omaohjaajan työhön liittyen. Kyseinen osuus toi mielestämme syvyyttä omaohjaajan työn roolin omaksumiseen ja ymmärtämiseen. Omaohjaaja on lapsen oman tukiverkoston lisäksi yksi lapsen tärkeimmistä aikuisista. Huostaanotetun lapsen elämä on voinut olla normaalia rankempaa jo ennen huostaanottoa, jonka vuoksi onkin erityisen tärkeää, että lasta yritetään auttaa huostaanoton jälkeen parhaalla mahdollisella tavalla. Se, että uudet ja vanhat omaohjaajat voivat omaksua tärkeimmät työnkuvaan liittyvät asiat tekemästämme posterista, takaa sen, että lapset saavat tasalaatuisempaa lastensuojelua. Kun omaohjaaja tietää tärkeimmät velvollisuutensa esimerkiksi vanhemmuustyöskentelyssä tai sisarustyöskentelyssä, voidaan taata, ettei kukaan lapsista jää vaille tärkeitä huomionarvoisia asioita.

Olemme olleet kuukausia vuorovaikutuksessa osaston henkilökunnan kanssa ja loppuajan suurimmaksi osaksi yksikön vastaavan ohjaajan kanssa. Hänellä on pitkä historia lastensuojelun ammattilaisena, ja hän on jakanut tietämystään meille. Jaettu tieto on ollut todella arvokasta ja ilman sitä, emme tuntisi alaa näin hyvin. Koemme, että olemme oppineet ja omaksuneet paljon sellaista tietoa lastensuojelusta opinnäytetyön työstämisen kautta, jota ei löydy verkkosivuilta tai kirjoista. Vaikka kyseinen tieto löytyisikin kirjoista, niin pelkästään sen lukeminen ei tuo riittävän laajaa kuvaa alasta. Olemme hyvin onnellisia, siitä että saimme tehdä opinnäytetyön juuri tästä aiheesta.

4.2 Ammatillinen pohdinta kirkon nuorisotyöntekijän näkökulmasta

Vaikka opinnäytetyömme keskittyi erityisesti pohtimaan omaohjaajuutta sosionomin näkökulmasta, pohdimme samalla sitä, miten erityiskelpoisuusiämme voisi hyödyntää omaohjaajuustyössä. Kirkon nuorisotyöntekijän näkökulmasta omaohjaajuustyöstä voi saada paljon ammatillista osaamista muun muassa erilaisten toimintamallien kautta. Hyvänä esimerkkinä nuorten osallisuuden vahvistaminen ja terapeutin orientaation ymmärtäminen voivat toimia hyvänä pohjana omaa ammatillisuutta rakentaessa.

Kirkon nuorisotyöntekijä kohtaa työssään todella paljon erilaisista lähtökohdista olevia nuoria, ja omassa työssään voi vahvistaa nuorten identiteetin rakentumista ohjaavalla toiminnallaan ja omalla esimerkillään. Seurakunnan nuorisotyössä työntekijä voi kohdata myös haastavista olosuhteista tulevia tai esimerkiksi laitospasvatuksen saaneita nuoria, joten ammatillisesta näkökulmasta laitospasvatuksen menetelmien ja teoriapohjan ymmärtäminen on merkittävä hyöty näiden nuorten kohtaamisessa. Joillekin nuorille seurakunnan nuorten toiminta on ainut paikka, jossa voi tulla kohdatuksi omana itsenään ilman paineita siitä, että tulisi olla tietynlainen. Nuorisotyössä tavoitteena tulisikin olla, että toiminnassa nuoret tulisivat kuulluksi omina itsenään elämäntilanteista riippumatta, ja erityisesti kirkon kasvatuksessa merkityksellistä on ihmisen kohtaaminen ja näkeminen arvokkaana ja sellaisena kuin hän on. (Jutila ym. 2012, s. 4.)

Lastensuojelun laitospedagogian ymmärtäminen antaa seurakuntatyössä työskentelevälle merkittävää tietotaitoa, sillä monissa seurakunnissa tehdään myös etsivää nuorisotyötä. Etsivän työn tarkoituksena on kohdata niitä nuoria, joilla on vaara ajautua yhteiskunnasta väärään suuntaan. Näiden nuorten tukeminen ja auttaminen on erittäin merkittävää, mutta tässä tulee huomioida nuorten itsemääräämisoikeus ja itsenäisyys. Jotkut nuoret saattavat tarvita seurakunnan tukea esimerkiksi kriisin kohdatessa. Joillekin nuorille vertaisen tuki voi olla aikuisen tukea tärkeämpää, mutta aikuisen on hyvä olla myös tarvittaessa saatavilla. Terapeuttisen orientaation ymmärtäminen on kriisitilanteessa olevan nuoren kohtaamisessa erittäin hyödyllistä. (Jutila ym. 2012, s. 16).

Vaikka kirkollisen osaamisen hyödyntäminen ei välttämättä suoranaisesti ole lastensuojelutyössä mahdollista, voi seurakuntien erityisnuorisotyö olla hyvänä tukena kunnan lastensuojelutyötä tehdessä. Kirkkohallituksen julkaisussa läsnäolon nuorisotyö, puhutaan muun muassa hyvinvoivien nuorten ja erittäin huonosti voivien nuorten välille kasvavasta kuilusta, sillä viime vuosina perheiden tulo-, hyvinvointi- ja terveyserot ovat kasvaneet merkittävästi. Monissa perheissä lapset joutuvat ottamaan jo nuorena todella suuria paineita esimerkiksi perheen köyhyyden vuoksi. Moni nuori on myös vaarassa syrjäytyä, kun perheessä ei ole varaa esimerkiksi harrastuksen aloittamiseen. (Kirkkohallitus 2016. s. 13).

Monissa seurakunnissa järjestetään matalan kynnyksen harrastuksia kuten säilyä tai koripalloa ja erilaista leiri- ja retkitoimintaa. Monet seurakunnat tarjoavat näitä harrastuksia joko maksutta tai pienellä osallistumismaksulla. Joissain seurakunnissa saatetaan vähävaraisen perheen lapsille mahdollistaa osallistuminen harrastuksiin, leireille tai retkitoimintaan maksutta. Seurakunnan tarjoama harrastus tai muu toiminta ei kuitenkaan välttämättä ole monissa lastensuojelulaitoksissa ykkösvaihtoehto, sillä moni kunnallinen lastensuojelulaitos ei välttämättä joko tiedä seurakuntien tarjoamista harrastusmahdollisuuksista, tai ei välttämättä halua tarjota lapselle nimenomaan seurakunnan tarjoamaa harrastusta juuri uskonnollisuuden liittyvän ajatuksen vuoksi. Monissa seurakunnan järjestämissä harrastuksissa uskonnollisuus saattaa olla ainoastaan alku tai loppuhartaus, johon ei ole välttämätöntä osallistua.

Seurakuntien tarjoama leiri-, retki- tai harrastustoiminta saattaisi kuitenkin olla haastavassa tilanteessa kasvavalle lapselle hyväksi. Seurakunnan erityisnuorisotyön erilaisissa ryhmätoiminnoissa pyritään tukemaan lapsen ja nuoren kasvua, ja oppimaan yhdessä erilaisia taitoja elämää ajatellen. Tärkeää on myös, että lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi ja että hänellä on mahdollisuus olla osallisena toiminnan kehittämiseen. (Kirkkohallitus 2016. s. 24-25)

Kirkollisen osaamisen hyödyntäminen lastensuojelussa ei taas olekaan niin yksinkertaista. Uskontoon ja uskoon liittyvät asiat ovat olleet tapetilla jo pitkään, ja kirkko ja valtio pyritään monesti pitämään mahdollisimman erillä toisistaan. Terauttisen orientaation ja kriisityöskentelyn näkökulmasta muun muassa erilaisten sielunhoidollisten menetelmien hyödyntäminen voisi muun muassa kriisityössä olla merkittävä apu, mikäli kriisityössä käsitellään esimerkiksi kuolemaa. Kuitenkin lastensuojelussa, jossa laki on merkittävässä roolissa, tulee ottaa huomioon myös pari lakipykälää perustuslaista ja uskonnonvapauslaista.

Uskonnonvapauslaki antaa lapselle mahdollisuuden päättää omasta uskonnollisuudestaan 12-vuotiaasta lähtien. 12-vuotiaasta ei voida ilmoittaa eronneeksi tai liittää uskonnolliseen yhdyskuntaan ilman lapsen omaa suostumusta. Kun lapsi täyttää 15 vuotta, voi hän itse liittyä uskonnolliseen yhdyskuntaan tai erota siitä, mutta hän tarvitsee siihen huoltajien kirjallisella suostumuksen. Alle 12-vuotiaan lapsen uskonnollisesta asemasta ovat vastuussa lapsen huoltajat, eli tällöin lapsen on osallistuttava uskontokasvatukseen esimerkiksi koulussa vanhempien päätöksen mukaisesti (L453/2003, 3§). Lastensuojelulaissa pykälässä 50 sanotaan, että lapsen sijaishuoltopaikkaa valitessa, tulee ottaa huomioon, että lapsella on mahdollisuus harjoittaa tai olla harjoittamatta omaa uskontoaan uskonnonvapauslain mukaisesti, ja että lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta tulee ottaa huomioon.

Vaikka huoltaja päättääkin lapsen uskonnollisesta asemasta siihen saakka, kun lapsi täyttää 12 vuotta, mahdollistaa Suomen perustuslain pykälän 11 toinen momentti lapselle omaa päätösvaltaa uskonnonharjoittamisen suhteen. Lasta ei voi velvoittaa osallistumaan esimerkiksi jumalanpalveluksiin, omantuntonsa vastaisesti, vaan lapsi voi tähän syyhyn vedoten kieltäytyä esimerkiksi Joulukirkkoon

menemisestä. Vaikka lapsi siis kuuluisikin huoltajien päätöksellä johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan, säilyy lapsella silti uskonnon ja omantunnon vapaus perustuslain mukaisesti. Omaohjaaja voi toki tukea lasta osallistumaan kannustavalla tavalla, mutta tässä tulee olla erittäin hienotunteinen, jottei lapsi tai nuori koe omaohjaajan toimintaa painostavaksi. (L731/1999, 11§).

LÄHTEET

- A 912/1992. *Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista*. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920912>
- Ahonen S. (2011) *Omaohjaajuus voimavara ja vallankäyttöväline?* Opinnäytetyö Järvenpää: Diakonia ammattikorkeakoulu. Saatavilla 11.01.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28763/Ahonen_Sari.pdf?sequence=1
- Arene (2017). *Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa. Hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäjä elämänkaaren eri vaiheissa*. Saatavilla 28.05.2020 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Arene (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Saatavilla 03.02.2020 <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULU-JEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Boddy, J; Cameron, C; Petrie, P; Simon, A; Wigfall, V; (2006) *Working with children in care. European perspectives*. Maidenhead: Open University Press.
- Cacciatore R. (2020), *Aggressiokasvatus*. Saatavilla <https://www.raisacacciatore.fi/143>
- Canva. Saatavilla 25.05.2020 <https://www.canva.com/>
- Eronen T; Laakso R. (2016) *Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus*. Tutkimuskatsaus kansainvälisiin tutkimuksiin 2010-2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Saatavilla 4.9.2020: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1
- Helminen, J. (2016). *Työelämälähtöistä ammattikorkeakoulupedagogiikkaa rakentamassa*. (Diak työelämä 3). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Hirsjärvi, S; Remes, P; Sajavaara, P; (2007). *Tutki ja Kirjoita*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hughes, Daniel A (2015). *Kiintymyssuhdekeskeinen perheterapia. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia*. DDP - työkirja. Tampere: PT-kustannus. Tammerprint OY, Tampere. Suomennos Nina Palmgren ja Liisa Ritanen.
- Hämäläinen, J. (2015) *Defining Social Pedagogy: Historical, Theoretical and Practical Considerations*. British Journal of Social Work, 45, 1022–1038.
- Höglander-Tamminen, N. (2001). *Vanhempien rooli sisarussuhteen kehityksessä*. Perheterapia 2/2001. Suomen Mielenterveysseura Oy.
- Ikonen, T. (2015). *Kirkko muukalaisen asialla*. Kansainvälinen diakonia Suomen evankelis luterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993-2004. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 41). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto)
- Inno-kylä. (2018). *Learning cafe eli oppimiskahvila*. Toimintamalli. Saatavilla: 20.05.2020 <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>
- Jutila, J; Kallinen, E; Lampenius, S; Lehtinen, K; Ojala, S; Syrjä-Turpeinen, S; Taavitsainen, T; Tukeva, P; Tähkäpää, A. (2012). *Nuoret seurakuntalaisina*. Suomen ev.lut. kirkko. Kirkkohallitus, Helsinki.
- Karjalainen, A.L. (2013). *Kirjoittamalla lisää itseymmärrystä*. Mielenterveys 52 (3), 1–15.
- Karppinen, S. (2001). *Lapsen henkilökohtainen hoito ja huolenpito lastensuojelulaitoksessa: omahoitajamenetelmä*. Teoksessa vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksessa. Toimitanut Kaisa Tervonen - Arnkil. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki. Lastensuojelun keskusliitto.
- Karvinen, I. (2015). *Tutkiva kehittäminen työelämäyhteistyönä – esimerkkinä terveysalan ylemmät tutkinnot*. Teoksessa R. Gothoni, S. Hyväri, M. Kolkka & P. Vuokila-Oikkonen (toim.), Osallisuutta, oppimista ja arviointia. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2015 (s. 207–222). (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B

- Raportteja 60). Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-233-2>
- Kaski, M., Manninen, A. & Pihko, H. (2012). *Kehitysvammaisuus* (5. uud. p.). Helsinki: Sanoma Pro.
- Kemppinen, P. (2000). *Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt*. Vantaa: Kustannusvalmennus P. &K. Oy.
- Kirkkohallitus (2016) *Läsnäolon nuorisotyö*, Suomen ev. -lut. kirkon julkaisuja 54. Suomen evankelisluterilaisen kirkon erityisnuorisotyön linjaus. Helsinki 2016. Saatavilla: https://evl.fi/documents/1327140/52567042/Lasnaolon_nuorisotyö-linjaus.pdf/17256481-4ce6-1f49-e58d-4709ca748bd1
- Kohti työelämää ry. *Vanhemmuustyö*. Saatavilla 15.05.2020 <https://kohtityoelamaa.fi/sosiaalipalvelut/vanhemmuustyö/>
- Kosonen, M. (2001). *Foster Children's Sibling Relationships in Middle Childhood*. Ph D thesis. University of Glasgow: Department of Social Policy and Social Work. Saatavilla 01.03.2020. Verkkojulkaisu: <http://theses.gla.ac.uk/968/>.
- L 1301/2014. *Sosiaalihuoltolaki*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- L 417/2007. *Lastensuojelulaki*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P57>
- L 540/2018. *Varhaiskasvatuslaki*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- L 812/2000. *Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- L316/2011. *Lastensuojelulaki*. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laakso, R. (2016). *Huostaanotto ja muutokset lapsen elämässä*. Teoksessa En-roos Rosi, Heino Tarja & Pösö Tarja (toim.) (2016) *Huostaanotto-lastensuojelun vaativin ydin*. Vastapaino.
- Laki ja oikeuskäytäntö (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/laki-oikeuskaytanta>

- Lapsuus ja kasvuympäristöt – tutkimuksen kuvia. (2006). Toim. Järventie, I., Lähde, M; Paavonen, J. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lastensuojelu ja kriisityö (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelu-ja-kriisityo>
- Lastensuojelu.info. *Lapsiperheiden palvelut*. Saatavilla 18.1.2020 <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>
- Lastensuojelun asiantuntija-apu ja asiantuntijatyöryhmä (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijatyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-asiantuntija-apu-ja-asiantuntijaryhma>
- Lastensuojelun palvelujärjestelmä (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>
- Mitä on lastensuojelu? (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Niskanen, H. (2014) *Huostaanotetun lapsen sisarusuhteet - Kolme tapausta siskoista ja veljistä*. Pro gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto. 2014. Saatavilla 12.04.2020 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/43572/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201405271845.pdf>
- Ojasalo, K; Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2014) *Kehittämistyön menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Räty, T. (2012). *Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen*. Helsinki: Edita Publishing OY.
- Sijaishuolto (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

- Sijaishuoltopaikan muuttaminen (i.a.). Teoksessa *Lastensuojelun käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 4.9.2020: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-muuttaminen>
- Silén, S. (2013). *Posterikurssi eli kuinka tehdä tieteellinen poster* [Luentotalenne]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 15.04.2020: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/tvt/tiedonvisualisointi/POSTERI-luento%20ilman%20kuvia.pdf>
- Smith, M; Whyte, B; (2008). *Social education and social pedagogy: reclaiming a Scottish tradition in social work*. European Journal of Social Work 11 (1), Saatavilla: <http://dx.doi.org/10.1080/13691450701357174>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveystalot. Sosiaalipalvelut. Lastensuojelu. Saatavilla 16.1.2020: <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P11>
- Talentia (2017). *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. Saatavilla 23.2.2020 https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf
- Taskinen, S. (2007). *Lastensuojelulaki*. Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017). Lastensuojelun terapeutin laitospalvelun mallinnus. Saatavilla 22.1.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88pa-eri_2017_23_netto%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. *Lapset, nuoret ja perheet. Työn tueksi. Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä*. Saatavilla: 22.04.2020 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon-tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>
- Timonen–Kallio, E; Yliruka, L; Närhi, P. (2017) *Lastensuojelun terapeutin laitospalvelun mallinnus*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy Helsinki.
- Uskonnonvapauslaki 453/2003. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453#L1P6>

Whittaker, J; Del Valle J; Holmes L; (2015). *Therapeutic residential care for children and youth: Developing evidence - based international practice.*

LIITE 1. Posterit työyhteisön käyttöön

OMAOHJAAJA TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA

Vinkejä uudelle omaohjaajalle

Millainen on hyvä omaohjaaja?

Turvallinen aikuinen joka huolehtii lapsesta ja hänen asioistaan.
Välittää aidosti lapsesta ja hänen tarpeistaan.
Asettaa rajoja lapsen parhaaksi.
Toimii osana tiimiä joka työskentelee yhdessä lapsen parhaaksi.

Lapsen tarpeet ja niihin vastaaminen eri ikäkausina

Kun lapsi kasvaa hän tarvitsee tukea ja huomiota ikätasoon vastaavalla tavalla. Pieni lapsi tarvitsee hoivaa ja turvaa tätä kautta, kun taas vanhempi lapsi tarvitsee turvaa rajojen ja pysyvyyden avulla. Jokainen lapsi on yksilö ja ikä ei ole ainut mittari lapsen tarpeiden määrittämisessä.

Omaohjaajan vastuut

Vastaa lapsen koitumisesta laitokseen. Pyrkii pitämään yhteyttä tukiverkostoihin. Auttaa lasta luomaan arkea lastensuojelulaitoksessa yhdessä lapsen kanssa. Kantaa vastuuta lapsen hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti huolehtien sekä lapsen terveydestä ja turvallisuudesta että henkisestä hyvinvoinnista.

OMAOHJAAJA TULEVAISUUTTA RAKENTAMASSA

Vinkejä uudelle omaohjaajalle

Sisarussuhteen huomioiminen

Perhesuhteet ovat tärkeimpiä ihmisen elämään vaikuttavia tekijöitä, joten vaikka lapsi irroitettaisiin muusta perheestä, olisi tärkeä pitää yllä suhteita sisaruksiin. Omaohjaaja voi aktiivisesti yrittää järjestää sisaruksille tapaamisia, ja mahdollistaa huostaanotetun nuoren ja hänen sisarustensa yhteydenpidon.

Vanhemmuustyöskentely

Omaohjaajan tärkeimpiä vastuita on myös sijoitetun lapsen huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Vanhemmuuden tukeminen on yksi tärkeimmistä keinoista edistää lapsen ja vanhempien välistä suhdetta, ja mahdollista kotiinpaluuta. Vanhemmuustyöskentelyllä voidaan yrittää löytää parhaimpia keinoja tukea perheen ja lapsen hyvinvointia. Omaohjaaja voi myös yrittää tukea vanhempia arjen hallintaan liittyvissä asioissa.

Traumaperäisten haasteiden kohtaaminen

Moni huostaanotettu lapsi on joutunut elämässään kokemaan erilaisia traumaattisiakin asioita. Omaohjaaja voi toiminnallaan auttaa lasta saamaan näitä traumaattisia asioita käsiteltyä, ja terapeuttisen orientaation avulla helpottamaan lapsen elämän jatkumista taustasta huolimatta. Lapsen historian ja oman elämäntarinan eheyttäminen on parhaita keinoja tukea lasta kasvussa siihen mikä hän on ja miksi hän haluaa tulla.

LIITE 2. Learning café eli oppimiskahvila

Oppimiskahvilan aihepiirit ja kysymykset:

-Minkälainen on hyvä omaohjaaja?

-Omaohjaajan tärkeimmät vastualueet?

-Minkälaisia vinkkejä antaisitte uudelle omaohjaajalle?

-Millä tavalla haluaisitte tuoda esille THL:n terapeuttisen laitospäiväkirjan mallinnuksessa käytettyjä termejä?

-Millä tavalla itse haluaisitte lukea ”vinkeistä omaohjaajalle”? Miltä kuulostaisi sähköinen opas esimerkiksi Powerpoint ohjelmalla? Muutaman sivun mittainen tulostettu opas? tai posterit seinälle?